

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΩΝ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΩΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἄξιοι τῆς Πατρίδος δὲν εἶναι μόνον ὅσοι, ὡς συγγραφεῖς ἢ ὡς ἐπιστήμονες, ὡς πολιτικοὶ ἢ ὡς πολεμισταὶ προσφέρουν τὰς γνώσεις των ἢ τὸ αἷμά των διὰ τὴν εὐημερίαν καὶ εὐδοκίμησιν τοῦ Λαοῦ. Μεγάλου ποσοστοῦ εὐγνωμοσύνης δικαιοῦνται ἐπίσης ὅσοι συνέβαλον, καθ' ὁσονδήποτε τρόπον, εἰς τὴν ἐμπορικὴν, βιομηχανίαν, γεωργικὴν καὶ γενικῶς τὴν οικονομικὴν ἀνάδειξιν τῆς Χώρας.

Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην κατηγορίαν ἀνήκει καὶ ἡ οἰκογένεια τῶν Καλοκαιρινῶν, ἡ ὁποία συνέβαλε ἀναμφισδητήτως εἰς τὴν οικονομικὴν πρόοδον τῆς Κρήτης. Ὅταν κατὰ τὴν τρίτην ἢ ἀρχὰς τῆς τετάρτης δεκαετίας τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀπεβιάσθη εἰς Μπαλὶ Μυλοποτάμου ὁ Ἄνδρέας Δημ. Καλοκαιρινός, ἡ Κρήτη, λόγῳ κυρίως τῶν συνεχῶν ἐπαναστάσεων καὶ τῆς καταστροφικῆς πολιτικῆς τῶν Τούρκων, ἦτο οικονομικῶς πολὺ καθυστερημένη. Βιομηχανία δὲν ὑπῆρχε. Τὸ ἐμπόριον ἦτο εἰς τὰ σπάργανα. Ὁ ἐμπορικὸς οἶκος τοῦ Καλοκαιρινοῦ, κυρίως, ἤνοιξεν τὰς ἐμπορικὰς πύλας τῆς Κρήτης εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἔκανε καὶ πάλιν γνωστὰ τὰ περιζήτητα κρητικὰ προϊόντα εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Εὐρώπης.

Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλὰ καὶ, κυρίως, διότι ὁ συγκεντρωθεὶς πλοῦτος τῶν Καλοκαιρινῶν διετέθη, κατόπιν τῆς τελευταίας θελήσεως τοῦ ἀειμνήστου Ἄνδρέα Λυσιμ. Καλοκαιρινοῦ, ἐξ ὀλοκλήρου διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν φιλανθρωπικῶν σκοπῶν, ἐνδιαφέρει τὴν ἱστορίαν, ἰδίως τοῦ Ἡρακλείου, ἡ βιογραφία καὶ ἡ ἱστορία τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως τῶν Καλοκαιρινῶν, περὶ τῶν ὁποίων θὰ ἀσχοληθῶμεν κατωτέρω.

Ἡ οἰκογένεια τῶν Καλοκαιρινῶν ἔχει βυζαντινὴν τὴν προέλευσιν. Αὐτὸ τοῦτο τὸ ὄνομα καλοκαιρινός εἶναι μεσαιωνικόν¹. Φαίνεται ὅτι ἀρχικῶς μετηγάστευσεν εἰς Κρήτην, ὅπως καὶ τόσαι ἄλλαι βυζαντιναὶ οἰκογένειαι².

Κατὰ τὸν 18. αἰ. μετηγάστευσε, πιθανότατα ἐκ Κρήτης εἰς Κύθηρα ὁ Λέων Καλοκαιρινός, ἱερεὺς, ὅπου ἔκτισεν ἐν τῇ περιφερείᾳ Φρατσίων τὸ ἐκ τοῦ ὀνόματός του ὀνομασθὲν χωρίον Λευταρακιάνικα³.

¹) Βλ. λέξ. εἰς Μέγα Λεξικὸν Ἑλλην. Γλώσσης, Δ. Δημητράκου, Ἀθήναι 1950.

²) Ἐν τούτοις οἰκογενειακὸν ἐπίθετον Καλοκαιρινός δὲν ἀπαντᾷται εἰς τὰ γνωστὰ μου κείμενα κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς Βενετοκρατίας καὶ μετέπειτα.

³) Τὰς πλείστας τῶν πληροφοριῶν τῆς παρούσης βιογραφίας ἀρρύμεθα ἐκ τῶν

‘Ο υἱός του, ‘Αναγνώστης - Δημήτριος, ὁ ἐπονομαζόμενος Κολησομέ-

προσωπικῶν αὐτογράφων σημειώσεων τοῦ ‘Ιακώβου Νικολ. Καλοκαιρινοῦ, ἄς ἐγράψεν οὗτος εἰς Σμύρνην τὸ 1911. ‘Ο ‘Ιακώβος ἦτο υἱός τοῦ Νικολάου, ἀδελφοῦ τοῦ ‘Ανδρέα Δ. Καλοκαιρινοῦ (Βλ. οἰκογενειακὸν δένδρον). ‘Εγεννήθη τὴν 22 ‘Ιανουαρίου 1837 εἰς τὸ χωρίον Σταθαίνικα τῶν Κυθῆρων. Εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν, ἦτοι τὸ 1855 (19 ‘Ιουνίου) ἦλθεν εἰς ‘Ηράκλειον καὶ προσελήφθη εἰς τὸ ἀνορθῶν τότε ἐμπορικὸν γραφεῖον τοῦ θεοῦ του, ὅπου εἰργάσθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ ὑπῆρξεν ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ Α. Δ. Καλοκαιρινοῦ.

‘Ο ‘Ιακώβος ἠκολούθησε τὰ μαθήματα τοῦ ἐν ‘Ηρακλείῳ ‘Ελληνικῷ Σχολείου, ὅπου εἶχε διδασκάλους τὸν Νικόλαον Παρασυράκην καὶ τὸν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως Νικόλ. Λαμπρίδην. Τὴν διπλογραφίαν ἐδιδάχθη ἀπὸ τὸν λογιστὴν τοῦ θεοῦ του Λεωνίδα Κωνσταντινίδην, τὰ ἰταλικά δὲ ἀπὸ τὸν φίλον τῆς οἰκογενείας καθολικὸν ἱερέα Βενέδικτον. ‘Υπῆρξε συμμαθητὴς τὸ 1857 τοῦ ἀριστοῦχου τῆς τάξεώς του Σπυρίδ. Βρυσμιτζάκη, τοῦ ‘Ιωάννου Γεωργ. Καστρινογιαννάκη, υἱοῦ τοῦ ἐμπόρου Γεωργίου Τσελεποχωργιάκη, τοῦ ἀκολούθως ἐπισκόπου Χερσονήσου καὶ εἶτα ἀρχιεπισκόπου Κρήτης Τιμοθέου Καστρινογιαννάκη, ὁ ὅποτος διετέλεσεν ἐπὶ τετραετίαν ἀρχιεπίσκοπος τοῦ μητροπολίτου Αἰτωλοακαρνανίας Γερασίμου Δ. Καλοκαιρινοῦ. ‘Η μόρφωσις τοῦ ‘Ιακώβου, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἀνωτέρω βιογραφικῆς ἐργασίας του, δὲν ἦτο τυχαία, ἀν μάλιστα ληφθῆ ὑπ’ ὄψει ἡ ἐποχὴ του. Εἰς τὴν «Νέαν ‘Ημέραν» ἐδημοσίευσεν εἰς ἐπιφυλλίδας παρὰφραστίν τῆς μεγάλης ἐπιγραφῆς τῆς Γόρτυνος. Σχετικῶς μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἀναφέρει ὠρισμένας πληροφορίας εἰς τὸ τέλος τῆς ἀνωτέρω βιογραφίας, τὰς ὁποίας μεταφέρω ἐνταῦθα, χάριν τῆς ἱστορίας: «Τῷ 1857 ὁ θεῖος μου ‘Ανδρέας διέταξε νὰ μεταβῶμεν, μετὰ τὰς διακοπὰς, μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Μίνωος, εἰς τὴν ἐν ‘Αγίῳ Μύρωνι ἔσπανιν αὐτοῦ... ‘Ημέραν τινὰ ἐπεσκέφθημεν τὰ εὐρεῖα τῆς μητροπόλεως τῆς Δημοκρατίας τῶν Γορτυνίων. ‘Εκεῖ, παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Γέροντος (ἔννοετὶ βέβαια τὸν Ληγαῖον) εἶδον ὀγκῶδες μάρμαρον, χωμένον ἐν τῇ γῇ καὶ μόνον μέρος αὐτοῦ εὐρίσκειτο ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας. ‘Επ’ αὐτοῦ εἶσι ὀκαλιόμενα γράμματα, τὰ ὅποια οὔτε νὰ ἀναγνώσωμεν ἠδυνάμεθα. Τῷ 1855, ἀκόλουθος τῆς ἐν ‘Αθήναις Γαλλικῆς Σχολῆς, οὐχὶ φίλα φρονῶν πρὸς τοὺς Κρητας, ξενιζόμενος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Καλοκαιρινοῦ, μετέβη εἰς Γόρτυνα καὶ ἀνιέγραψε τὸ ἄνω τῆς ἐπιφανείας κείμενον τοῦ μάρμαρου. Τῷ δὲ 1884 ὁ ἰταλὸς ἀρχαιολόγος κύρ. ‘Αλβερτ (Federico Halbherr) ἐξέχουσεν ὄλον τὸ μάρμαρον καὶ παρέδωκεν εἰς τὴν ἐπιστήμην τὸ πρότυπον καὶ ἀπαράμιλλον ἀριστοτέχνημα φιλοσοφικῆς νομοτεχνίας τοῦ ἀνθρώπου τίνου γένους. ‘Εγὼ δὲ ἔσπευσα νὰ παραφράσω καὶ διαιρέσω τὴν ὄλην κατὰ τὸ νεώτερον φιλοσοφικὸν σύστημα καὶ ἐδημοσίευσα αὐτὸ εἰς Δεκάδελτον τοῦ προφήτου ‘Επιμενίδου, εἰς τὴν ἐπιφυλλίδα τῆς φίλης καὶ ἀγαπητῆς «Νέας ‘Ημέρας».

Εἰς ἡλικίαν μόλις 20 ἐτῶν ἀντικαθιστοῦσε τὸν θεῖόν του εἰς τὸ γραφεῖον, ἀπεσφράγιζε τὰς ἐπιστολάς του καὶ ὑπέγραψε ἀντ’ ἐκείνου. ‘Εταξίδευσεν εἰς Τουρκίαν, Ρουμανίαν, Αἴγυπτον, Γαλλίαν καὶ ‘Αγγλίαν, πολλάκις διὰ λογαριασμὸν τοῦ καταστήματος τοῦ θεοῦ του. Τὸ 1865, ὅτε, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Α. Δ. Καλοκαιρινοῦ, τὴν διεθύνοντι τῆς ἐπιχειρήσεως ἀνέλαθεν ὁ Λυσίαχος, ὁ ‘Ιακώβος ἀπεμακρύνθη ἐκ τῆς ἐπιχειρήσεως ὀριστικῶς, διότι δὲν συνεφώνει μετ’ αὐτοῦ.

Αἱ βιογραφικαὶ του σημειώσεις, μολονότι πιθανὸν νὰ εἶναι ἐπηρεασμέναι ἀπὸ τὰς προσωπ.κάς του συμπαιθείας ἢ ἀντιπαθείας πρὸς τὰ βιογραφούμενα πρόσωπα, εἶναι ἀθθεντικά, διότι βασίζονται εἰς γεγονότα τὰ ὅποια ἔζησεν ὁ ἴδιος.

ρης, ἐγκατεστάθη εἰς τὸ χωρίον Στατιάνικα ἢ Σταθιάνικα⁴, τῶν Κυθήρων. Ὁ Δημήτριος ἀπέκτησεν ἐκ δύο γάμων 16 ἄρρενα καὶ 2 θήλεα τέκνα, ἐκ τῶν ὁποίων μᾶς εἶναι γνωστά: Ὁ Νικόλαος, ὁ Παναγιώτης, ὁ Θεόδωρος, ὁ Μάρκος, ὁ Γεώργιος, ὁ Ἀντώνιος⁵, ἡ Εὐφροσύνη καὶ ὁ Ἀνδρέας. Περὶ τοῦ Ἀνδρέα τούτου, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ ὁ κύριος κλάδος τοῦ οἰκογενειακοῦ δένδρου τῶν Καλοκαιρινῶν καὶ γενάρχης τῆς γνωστῆς ἐν Ἡρακλείῳ οἰκογενείας θὰ ἀσχοληθῶμεν ἐν τοῖς κατωτέρω ἐκτενέστερον.

I. — ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ

A. ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΕΙΣ ΚΡΗΤΗΝ

Ὁ Ἀνδρέας Δ. Καλοκαιρινὸς ἐγεννήθη εἰς Σταθιάνικα τῶν Κυθήρων τὸ 1804. Δεκαετῆ ὄντα⁶ παρέλαθεν αὐτὸν ἕνα υἱοθετήση τεχνίτης τις ἐκ Μήλου, ἐκεῖνος εἰς τὸ κτήμα τοῦ ὁποῖου ἀνευρέθη τὸ περιλάλητον ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης τῆς Μήλου, τὸ ἀγορασθὲν ὑπὸ τοῦ Βρέστη ἀντὶ 200 σφραγιστικῶν καὶ κοσμοῦν σήμερον τὸ Μουσεῖον τοῦ Λουδῆρου⁷.

⁴) Ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πολιούχου τοῦ χωρίου Ἀγίου Εὐσταθίου τὸ ὁποῖον ἀπφικίσθη κατ' ἀρχὴν ὑπὸ τοῦ Δημητρ. Α. Καλοκαιρινοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας Στάθη.

⁵) Ὁ Ἀντώνιος ἐχειροτονήθη, φροντίδι τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀνδρέα, διάκονος, λαθῶν τὸ ὄνομα Γεράσιμος. Ὁ Ἰακώβος ἀναφέρει σχετικῶς τὰ ἀκόλουθα: «Ὁ Ἀνδρέας ἠγόρασε τὴν ἐπαρχίαν Μαλεβιζίου ἰπὰρὰ τοῦ Μητροπολίτου Χρυσάνθου ἀντὶ 90.000 γροσίων, ὅπως ἐγκαταστήσῃ αὐτὸν (τὸν Γεράσιμον) ἀρχιεπίσκοπον Κνωσοῦ. Τὸν θρόνον τοῦτον κατεῖχεν ἄλλοτε θεῖος τῆς πενθερᾶς του Ἀργυρῆς Κρασάκη. ἠγόρασε δὲ καὶ πλήρη τὴν ἀρχιερατικὴν αὐτοῦ στολὴν ἀντὶ 200 λιτρῶν. Ἀποτυχούσης τῆς ἐπιχειρήσεως αὐτῆς διώρισεν αὐτὸν οἰκοδιδάσκαλον τῶν τέκνων του καὶ ἀκολούθως τὸν ἀπέστειλε πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχη, ὅστις τὸν διώρισε τὸ 1865 ἀρχιεπίσκοπον Αἰτωλοακαρνανίας».

⁶) Ἡ πληροφορία αὕτη ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου. Πολλὰκις ἀσφαλῶς θὰ ἤκουσε τὴν σχετικὴν διήγησιν ἐκ τοῦ στόματος τοῦ θείου του, «ὁ ὁποῖος μεθ' ὑπερηφανείας ἀφηγεῖτο πολλὰ ἐπεισόδια τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, καθ' ὃν χρόνον διέμενον ἐν Μήλῳ».

⁷) Χάριν τῆς ἱστορίας τοῦ ἀγάλματος τούτου, ἡ ὁποία σχετίζεται μὲ τὸν Ἀνδρέαν Δ. Καλοκαιρινόν, θεωροῦμεν σκόπιμον νὰ μεταφέρωμεν ἐνταῦθα τὰ κατωτέρω σχετικά. «Τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1820 εἰς Μήλον κάποιος χωρικός ὀνόματι Γεῶργος, βοηθούμενος καὶ ἀπὸ τὸν γυιὸ του, ἔσκαβε τὸ χωράφι του... Ὁ χωρικός ἐφώνησε καὶ ἄλλους... ἔβγαλαν τὰ χῶματα πού ἐμπόδιζαν τὴν εἰσοδὸν τοῦ θόλου... Ἐκεῖ μέσα ὑπῆρχε τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης. Ὁ Γεῶργος, βοηθούμενος καὶ ἀπὸ τὸν γυιὸ του καὶ μερικοὺς ἄλλους χωρικοὺς, μετέφερεν εἰς τὴν καλύδην του... τὸ ἄγαλμα τῆς αἰωνίας θεᾶς...». (Βλ. Φιλολογικὸν Περιοδικὸν Μεγάλης Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδείας, ἀριθ. 16, σ. 9).

⁸) Ἐὰν ἡ πληροφορία τοῦ Ἰακώβου, ὅτι ὁ ἐκ Μήλου τεχνίτης—ὁ ὁποῖος παρέ-

Ἀπέθανεν ὅμως πρὶν ἢ υἱοθετήσῃ αὐτὸν καὶ ὁ Ἀνδρέας ἠναγκάσθη νὰ μετέρχεται εἰς Μῆλον τὸν πλανόδιον ἔμπορον, μετὰ τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ του Γεωργίου, τὸν ὁποῖον ἐκάλεσεν ἐκ Κυθήρων.

Ἡ ἔκρηξις τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 εὔρε τὸν Ἀνδρέα εἰς Μῆλον, ὅπου ἐγένετο τροφοδότης τῶν ἀγγλικῶν καὶ γαλλικῶν πολεμικῶν πλοίων, τῶν καταπλεόντων εἰς τὸν λιμένα τῆς νήσου. Ἐκ Μήλου ὀρμώμενος ἐπεσκέφθη διαφόρους τόπους τῆς Ἀνατολῆς, τὴν Σμύρνην κλπ., ὅπου συνήψε σχέσεις μετὰ διαφόρων ἐμπόρων, ὡς καὶ μετὰ τοῦ συμπατριώτου του Χατζῆ Ἰωάννου Περίνη. Ἀργότερον ἐγκατέλειψε τὴν Μῆλον καὶ ἐγκατεστάθη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Γεωργίου* ἐν Κρή-

λαβε τὸν Ἀνδρέα ἐκ Κυθήρων διὰ νὰ τὸν υἱοθετήσῃ—ἦτο ἄτεκνος καὶ διὲν εἰς τὸ κτήμα του ἀνευρέθη τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης, ὁ γυῖός του μηλίου Γεώργου δὲν ἦτο ἄλλος ἀπὸ τὸν Ἀνδρ. Δ. Καλοκαιρινόν, ὁ ὅποιος, δεκαεξαετῆς τότε, ἦτο εἰς θέσιν νὰ βοηθήσῃ τὸν θετὸν πατέρα του. Ὁ Ἰάκωβος ἀναφέρει καὶ τὰ ἐπόμενα: «Ἐὰν ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ γηπέδου δὲν ἤθελεν ἀποβίωσῃ πρὸς τῆς ἐκτελέσεως τῆς πράξεως τῆς υἱοθεσίας τοῦ Ἀνδρέα, ἡ Ἀφροδίτη θὰ ἐγένετο κτήμα τῆς οἰκογενείας τῶν Καλοκαιρινῶν».

Τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης τῆς Μήλου, τὸ ὁποῖον εἶναι σήμερον «le plus riche joyau du Musée de Louvre» (Revue Contemporaine, t. I, 1852, pp. 130 - 132) ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ Brest, agent consulaire de France à Milo εἰς τιμὴν fort médiocre (1500 fr.) διὰ λογαριασμόν τοῦ marquis de Rivière, ambassadeur de France à Constantinople, ὁ ὅποιος τὸ ἐδώρισεν εἰς τὸν βασιλεῖα τῆς Γαλλίας Louis XVIII τὴν 1 Μαρτίου 1821. Τὸ ἄγαλμα, ὡς φαίνεται, ἦτο ἀκέραιον «ὅπως βεβαιῶναι ὁ υἱὸς τοῦ εὐρόντος αὐτὸ χωρικοῦ» (βλ. Μεγάλ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδείαν, τ. ΣΤ' σ. 358)—δηλαδὴ ὁ Ἀνδρέας Δ. Καλοκαιρινός—καὶ ἐκ τῶν ἐλλειπουσῶν χειρῶν ἡ μὲν δεξιὰ ἀνέστυρε πρὸς τὰ ἐμπρὸς τὸν χιτῶνά τῆς, ἡ δὲ ἀριστερά, τεταμένη πλάγιως καὶ πρὸς τὰ ἄνω, ἐκράτει τὸ μῆλον τῆς ἔριδος, ἐπαθλον τοῦ ἀγῶνος τοῦ Πάριδος. Κατὰ τὴν παραλαβὴν του ὅμως ὑπὸ τοῦ γραμματέως τῆς Γαλλικῆς Πρεσβείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως vicomte de Marcellus, τὸ πλήρωμα τοῦ γαλλικοῦ πολεμικοῦ, τὸ ὁποῖον τὸ παρέλαβε, συνελάνθη μετὰ τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι εἶχον συσκευάσει τὸ ἄγαλμα διὰ νὰ τὸ μεταφέρουν εἰς Ἀθήνας, ὡς κτήμα καὶ κειμήλιον ἐθνικόν, καὶ κατὰ τὴν συμπλοκὴν ἠκρωτηριάσθησαν αἱ χεῖρές του. (βλ. καὶ Étienne Michon, La Vénus de Milo, Revue des Études Grécques, t. XIII, Paris 1900, pp. 302 - 370)

*) Ὁ Γεώργιος ἐγκατεστάθη ἀργότερον εἰς Ρέθυμνον ἐμπορευόμενος, καὶ ἔγινε, συστάσει τοῦ ἀδελφοῦ του, ὑπερῶξενος τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ 18 ἔτη, τῆς Ἰταλίας καὶ πράκτωρ τῆς Ἐταιρείας τῶν Ὁθωμανικῶν φάρων. Ὁ Γεώργιος ἀνεμείχθη ἐνεργῶς, ὅπως φαίνεται, εἰς τὰς ἐπαναστάσεις τῆς Κρήτης. Ἐγγράφα του τῆς περιόδου ἐκείνης, σχετιζόμενα μὲ τὴν ἐπανάστασιν 1866 - 69, εὑρισκόμενα εἰς τὸ Ἀρχεῖον Κορωναίου, ἐχρησιμοποίησεν ὁ Ἰωάν. Μαμαλάκης εἰς τὴν μελέτην του: «Ὁ Πᾶνος Κορωνάιος καὶ ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ὀμήρ στοῦ Λαοσθι» (1866 - 9). (βλ. «Κρητικὰ Χρονικά», τ. Ε' σσ. 182, 183, 195 καὶ Τιμῶθ. Βενέρη, τὸ Ἀρκάδι διὰ μέσου τῶν αἰῶνων, Ἀθήναι 1938 σσ. 156, 183, 206). Ὁ ἐμπορικὸς οἶκος του ἐπτώχευσε τὸ 1867 ἐνεκὰ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ὁ Ἀνδρέας προσέλαβεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του τοὺς υἱοὺς του Δημήτριον καὶ Εὐάγγελον.

τη⁹, εἰς τὸν ὄρμον Μπαλί¹⁰, παρὰ τὸ Φόδελε, τὸν κατεχόμενον τότε παρὰ τῶν ἐπαναστατῶν, ὅπου ἐμπορεύετο. Μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Κρήτῃ ὁ Ἀνδρέας ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Ἡράκλειον τὸ 1830, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ ὄλα σχεδὸν τὰ κοινὰ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του κεφάλαια, ἐνθα ἤρχισε τὴν εὐρεῖαν καὶ κερδοφόρον ἐμπορικὴν σταδιοδρομίαν του.

Νέος, μὲ ἐλαχίστας γραμματικὰς γνώσεις, ξένος εὐρέθη ἐν μέσῳ κοινωνίας ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐπικρατοῦσε τὸ τουρκικὸν στοιχεῖον. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Κρήτης τὸ 1837 ἀπετελεῖτο ἀπὸ 127.000 Τούρκους καὶ 125.000 Χριστιανούς. Ὁ στρατὸς τοῦ Ἰμπραήμ, τοῦ ὁποῖου ἡγούντο Γάλλοι ἐξωμόται, εἶχε καταστρέψει τὰς ἀστικὰς καὶ ἀγροτικὰς περιουσίας τῶν Χριστιανῶν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς νήσου καὶ ἡ ἐπιτόπιος παραγωγὴ ἦτο ἀνεπαρκὴς διὰ τὴν διατροφὴν τῶν κατοίκων. Ἡ σπάνις τοῦ χρήματος καὶ ἡ παντελὴς ἔλλειψις δικαιοσύνης εἶχον ἀφήσει ἐλευθέρους τοὺς τοκογλύφους, οἱ ὅποιοι ἐτόκιζον πρὸς 30 καὶ 40 %.

Ἡ Κρήτη οὐδεμίαν ἐπικοινωνίαν εἶχε μὲ τὴν Εὐρώπην. Εἰς τοιοῦτον περιβάλλον φυσικὸν ἦτο γὰρ προοδεύσῃ ἀμέσως μία διάνοια ἐπιχειρηματικὴ, ὡς τοῦ Καλοκαιρινοῦ. Οὗτος διὰ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς πλουσίας Κρητικοπούλας Κρασιάκη ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς ἀστικῆς καὶ ἀγροτικῆς του περιουσίας καὶ διὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ του μὲ παλαιοὺς καὶ ἀνεγνωρισμένους ἐμπόρους καὶ βιομηχάνους, τὸν Φραγκολεβαντῖνον Ἰωάν. Ἰττάρ καὶ τὸν Τούρκον Ναζίφ, ἔθεσε τὰς βάσεις τῶν ἐμπορικῶν, βιομηχανικῶν, ναυτικῶν καὶ τραπεζιτικῶν του ἐπιχειρήσεων. Οὕτω ἀνεδείχθη ὡς ὁ κύριος ἐκπρόσωπος τοῦ κρητικῆς ἐμπορίου εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Συνδυάσας τὴν ἀγγλικὴν του προστασίαν, ὡς Ἰόνιος, μὲ τὴν προσωπικὴν φιλίαν τοῦ Μουσταφᾶ Ναϊλῆ Πασᾶ, ἠδυνήθη γὰρ προστατεύσῃ τὰ δικαιώματα καὶ τὰ διεθνή προνόμια τῆς ἀτελείας του ἀπέναντι τῆς τουρκικῆς κακοδιοικήσεως. Ἡὔξησε τὴν ἀστικὴν καὶ ἀγροτικὴν περιουσίαν του διὰ νέων ἀγορῶν, ἔχων ὡς ἀρχὴν γὰρ μετατρέπῃ κατ' ἔτος ὠρισμένον ποσοστὸν τῶν κερδῶν του εἰς ἀκίνητον περιουσίαν. Ἐφήρμοσεν εἰς τὰ κτήματά του τὴν μεγάλην καλλιέργειαν καὶ φυτοκομίαν καταστήσας αὐτὰ γεωργικὰς σχολὰς καὶ φυτώρια τῆς νήσου. Εἰσήγαγε τὸν τύπον τῶν γαλλικῶν ἐλαιοτριβείων εἰς Κρήτην καὶ ἀνέπτυξε τὴν μόνην τότε βιομηχανίαν τοῦ τόπου, τὴν σαπωνοποιίαν. Ἐφώπλισεν ἐμπορικὸν στόλον καὶ ἤνοιξε τοὺς λιμένας τῆς Εὐρώπης εἰς τὸ κρητικὸν ἐμπόριον. Τὸ γραφεῖον, τέλος, τῶν ἐπιχει-

⁹) Πότε ἀκριδῶς ἦλθεν ὁ Καλοκαιρινὸς εἰς Κρήτην εἶναι ἄγνωστον. Πάντως φαίνεται ὅτι ἦλθε διαρκούσης τῆς ἐπαναστάσεως.

¹⁰) Ὀρμος τοῦ Μυλοποτάμου.

ρήσεών του υπήρξε σχολή δια τούς υπαλλήλους του, ο΄τινες φεύγοντες, κατελάμβανον σπουδαίας θέσεις εις τήν οικονομικήν ζωήν τῆς χώρας καί τοῦ ἐξωτερικοῦ. Οὐδείς ἐξήρχετο τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Καλοκαιρινοῦ ἄνευ παρουσίας¹¹.

Ἀρχικῶς, τὸ 1830, συνειργάσθη μετὰ τοῦ Ἰωάννου Ἰττάρ. Ἐπειδὴ ὁμοῦ οὗτος ἐπτώχευσεν¹², ὁ Καλοκαιρινὸς ἴδρυσεν ἑταιρείαν μετὰ τινος Ἑβραίου ἐκ Κερκύρας, μετερχομένου τὸν ἱατρὸν, ὀνόματι Μορδών¹³. Ἡ ἑταιρεία «ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ - ΜΟΡΔΩΝ» ἀνήκεν εἰς Ἕλληνας ὑπηκόους, ὡς ἦσαν ὁ Καλοκαιρινὸς καὶ ὁ Μορδών, ὡς καταγόμενοι ἐξ Ἐπτανήσου, τὴν ὁποίαν κατεῖχον τότε οἱ Ἕλληνοι. Ἐχουσα ὅθεν τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν ἤνοιξε τὰς πύλας τῆς Κρήτης εἰς τοὺς εὐρωπαϊκοὺς ἐμπόρους, καὶ ἐχρησίμευσεν εἰς αὐτοὺς ὡς παραγγελιοδόχος, ἀποκομίσασα ἀμύθητα κέρδη. Ἀποθανόντος τοῦ Μορδών ὁ Καλοκαιρινὸς ἴδρυσεν τὸ 1848 νέαν ἑταιρίαν ὑπὸ τὴν ἑπωνυμίαν «ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ & ΣΙΑ», προσλαβὼν ὡς συνεταῖρον τὸν μέχρι τότε γραμματέα του Γεώργιον Κρασάκη¹⁴. Τὴν ἑπωνυμίαν αὐτήν διετήρησεν καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Κρασάκη τὸ 1851, μέχρι τέλους τῆς ἐμπορικῆς του σταδιοδρομίας.

Ὁ Ἄνδρέας Δ. Καλοκαιρινὸς δὲν εἶχε μεγάλην μόρφωσιν, ἀλλὰ, χάρις εἰς τὸ ἐμπορικὸν καὶ ἐπιχειρηματικὸν του πνεῦμα, ὠργάνωσε τὴν μεγαλύτερον ἐμποροβιομηχανικὸν - ναυτικὸν - τραπεζικὸν οἶκον ἐν Κρήτῃ, ὅστις, κατὰ τὰ μέσα τῆς 19ης ἑκατονταετηρίδος, κατέστη ἡ καρδιά τῆς οικονομικῆς ζωῆς τῆς Κρήτης, τῆς ὁποίας οἱ παλμοὶ ἦσαν αἰσθητοὶ ὄχι μόνον εἰς τὴν νῆσον ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν,

¹¹) Ὁ πρῶτος γραμματεὺς καὶ ἀκολούθως συνεταῖρος του Γεώργ. Κρασάκης ἀπεκόμισεν ἐκ τῆς ἐργασίας του 300.000 φράγκα καὶ μετενάστευσεν εἰς Ἀθήνας. Ὁ διάδοχος του Λεων. Κωνσταντινίδης ἐκλήθη καὶ ὑπηρέτησεν ὡς γραμματεὺς τοῦ μεγάλου οἴκου Πέτρου Ράλλη καὶ ἀκολούθως πρῶτος λογιστής τῆς Τραπεζῆς Θεσσαλίας. Καὶ ὁ διάδοχος τούτου Κωνστ. Ε. Μοάτσος ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν χρεωγράφων τοῦ οἴκου Ζερβουδάκη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

¹²) Ὁ Ἰττάρ ἐφόρτωσε πλοῖον ἐκ διαφόρων ἐμπορευμάτων προοριζομένων διὰ Τεργέστην. Εἰς συνεταῖρος του ὁμοῦ ὁ ὁποῖος συνᾶψε τὸ φορτίον διηύθυνε τὸ πλοῖον πρὸς τὴν Μυῦρην Θάλασσαν, καταχρασθεὶς τὴν ἀξίαν τῶν ἐμπορευμάτων. Οὕτω ὁ Ἰττάρ ἐπτώχευσε καὶ ἔμεινε χρεώστης εἰς τὸν Καλοκαιρινὸν 90.000 γρόσια.

¹³) Οὗτος, ἐπαγγελλόμενος τὸν ἱατρὸν εἰς Θεσσαλονίκην, ἐνυμφεῦθη τὴν χήραν Φανῆ Κωνταντινίδου. Κατελθὼν δὲ εἰς τὸ Ἡράκλειον διωρίσθη ἱατρός εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κατέχοντος τότε τὴν Κρήτην Μωχάμετ Ἄλη τῆς Αἰγύπτου. Ὁ υἱὸς του Θεμιστοκλῆς ὑπηρέτησεν ἐπίσης ὡς φαρμακοποιός.

¹⁴) Ὁ Κρασάκης οὗτος ἦτο Χίος τὴν καταγωγὴν, θετός υἱὸς τοῦ Τζελεπῆ Ἄντωνάκη Κρασάκη καὶ τῆς συζύγου του Φρόσως, ἀγορασθεὶς παρ' αὐτῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1822, ὅτε ἐπέστρεφον ἐκ Ρωσίας, ὅπου εἶχον ἐγκατασταθῆ.

ἀπὸ Μασσαλίας μέχρις Ὀδησοῦ καὶ ἀπὸ Τεργέστης μέχρις Ἀλεξανδρείας, ὅπου ἦσαν ἐγκατεστημένα τὰ γραφεῖα τῶν ἀνταποκριτῶν καὶ ἀντιπροσώπων του¹⁵.

Ὁ Καλοκαιρινὸς δὲν περιώρισε τὴν δρασίμ του μόνον εἰς τὸ ἐμπόριον. Ἀνέπτυξε καὶ ἐδελτίωσε σοβαρῶς τὴν νεαρὰν τότε ἐν Κρήτῃ βιομηχανίαν τοῦ σάπωνος¹⁶, εἰσαγαγὼν πρῶτος τὴν χρῆσιν τῆς ἀγγλικῆς σόδας διὰ τὴν κατασκευὴν του. Ἐδημιούργησεν ἐμπορικὸν στόλον, ὁ ὅποιος ἠυλάκωνε τὴν Μεσόγειον, μεταφέρων τὰ κρητικὰ προϊόντα μέχρι τῶν μεγάλων λιμένων τῆς Εὐρώπης, ἀπὸ Μασσαλίας μέχρις Ὀδησοῦ¹⁷.

Ἐτερος κλάδος ἐπιχειρήσεως εἰς τὸν ὅποιον ἐπεδίδεδο ὁ Καλοκαιρινὸς ἦτο ὁ τραπεζιτικός. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ὑπῆρχεν ἐν Κρήτῃ τράπεζα καὶ τὸ γραφεῖον τῆς ἐταιρείας «Καλοκαιρινὸς & Σία» ἐξετέλει

¹⁵) Οἱ σπουδαιότεροι τῶν ἀνταποκριτῶν καὶ τῶν ἀντιπροσώπων του ἐν τῇ ἔξωτερικῇ ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπιτανῆσιοι. Εἰς τὸ Ταϊγάνιον ἦτο ὁ Μαρῖνος Βαλλιάνος, εἰς τὸ Λονδίον οἱ Ἀδελφοὶ Βαλλιάνοι, εἰς τὴν Μασσαλίαν ὁ Ἀνδρέας Βαλλιάνος, εἰς Μάνχεστερ ὁ Παῦλος Ταμβάκης, εἰς Τεργέστην ὁ Δημήτριος Τοπάλης, εἰς Βράϊταν ὁ Παναγ. Τσάκωνας, εἰς Ὀδησοῦν ὁ Γεώργ. Βουτσίνας, εἰς Κωνσταντινούπολιν οἱ Γρηγ. Κούπας καὶ Θωμᾶς Σβορώνος, εἰς Σμύρνην ὁ Χατζῆ Ἰωάν. Περώντης, εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὁ Νικήτ. Τζάνες.

¹⁶) Ὁ Καλοκαιρινὸς συνέστησεν ἐταιρείαν Σαπωνοποιίας μετὰ τοῦ Ναζίφ Ἀγᾶ Ἰπὸ τὸ ὄνομα τούτου: Ναζίφ, ὁ κρητικὸς σάπων ἐν ταῖς ἀγοραῖς τῆς Ἀνατολῆς ἀπέκτησεν ἀρίστην φήμην. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ναζίφ ὁ Καλοκαιρινὸς συνέστησεν νέαν ἐταιρείαν Σαπωνοποιίας μετὰ τοῦ γαμβροῦ τοῦ Ναζίφ, τοῦ Τεφίκ βέη Καλουπζουζάκη, τῆς ὁποίας διώρισε διευθυντὴν τὸν Φραγκίσκον Φαρουδάκη. Ἀργότερον ἱδρυσεν ἴδιον σαπωνοποιεῖον, ἐκεῖ ὅπου ὁ ἐγγονὸς τοῦ Ἀνδρέας ἠκοδόμησε τὸ οἰκίωμα τοῦ Οἰκονομικοῦ Συσσιτίου εἰς τὴν ὁδὸν Μονῆς Ἀγκαράθου παρὰ τὸν Ἅγιον Δημήτριον. Ἐμίσθωσε δὲ καὶ τὸ σαπωνοποιεῖον τοῦ Ζαφὲρ βέη Βραζεράκη, ὥστε νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ κατασκευάζῃ μηνιαίως 40 - 50 τόνους σάπωνος.

Τὰ ὄλικα τὰ ὅποια ἐχρησιμοποίησε διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ σάπωνος ἦσαν, κατὰ τὰς πληροφορίες τοῦ Ἰακώβου Καλοκαιρινοῦ: 1) ἐλαιόλαδον καθαρὸν καλούμενον «μερκαντύλιον», 2) ἄσβεστος, 3) νατρόνιον, εἰσαγόμενον ἐξ Αἰγύπτου, 4) τσουράκι, εἰσαγόμενον ἐπίσης ἐξ Αἰγύπτου. Ἀργότερον εἰσήγαγεν ὁ Καλοκαιρινὸς τὴν χρῆσιν τῆς ἀγγλικῆς σόδας ἀντὶ νατρονίου. (Σχετικῶς μετὰ τὴν βιομηχανίαν καὶ ἐμπορίαν τοῦ σάπωνος ἐν Κρήτῃ βλ. Στέργ. Γ. Σπανάκη, Ἡ Διαθῆκη τοῦ Ἀνδρέα Κορνάρου εἰς «Κρητικὰ Χρονικά» τ. Θ' σ. 474 καὶ Στέφ. Ξανθοῦ διδῆ, Χριστιανικαὶ ἐπιγραφαὶ Κρήτης ἐν ΕΕΒΣ, τ. Δ', Ἀθήναι 1927, σ. 108).

¹⁷) Εἶχε δύο γολέτας ὑπὸ ὀθωμανικὴν σημαίαν καὶ Τούρκους πλοίαρχους, χάριν ἀσφαλείας. Μίαν βομβάρδαν, μετὰ τοῦ ὕδραίου Ποτλῆ. Ἐνα τροχαντήριον, μετὰ τοῦ Παπαφραγκίσκου. Μίαν γαλλικὴν γολέταν ἰδιόκτητον καὶ ἔτεραν μετὰ τοῦ κασίου πλοίαρχου Μιχαὴλ Χατζῆ Νικολάου καὶ ἕνα βρῆκιον. Εἶχεν ἐπίσης συνεταιρικῶς μετὰ πλοίαρχων μωαμεθανῶν τρία πλοίαρκα μικρᾶς χωρητικότητος, διὰ τὴν ἀκτοπλοῖαν τῆς Νήσο.

ἀπάσας τὰς τραπεζιτικὰς ἐργασίας¹⁸. Ἐν ὀλίγοις ὁ Καλοκαιρινὸς ἐπ' ἄρκετον χρονικὸν διάστημα ἐμονοπώλησε σχεδὸν τὸ ἐξαγωγικὸν καὶ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον τοῦ Ἑρακλείου, παραμερίσας τοὺς ἄλλους ἐμπόρους συναδέλφους του¹⁹. Ἡ ὑπογραφή του, γνωστὴ εἰς τοὺς περισσοτέρους οἴκους τῶν λιμένων τῆς Μεσογείου καὶ τῆς Ἀγγλίας, ἐνέπνεεν ἐμπιστοσύνην.

Β. ΜΟΡΦΩΣΙΣ

Ὁ Ἄ. Δ. Καλοκαιρινὸς εἶχε διδαχθῆ εἰς τὰ Κύθηρα νὰ ἀναγινώσκη καὶ νὰ γράφῃ τὴν κοινὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν. Ἀνωτέραν παιδείαν δὲν εἶχε. Ὡμίλει ὅμως εὐχερῶς, ἂν ὄχι ὀρθῶς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν καὶ ἐγνώριζε λέξεις γαλλικὰς, τὰς ὁποίας ἀνεμίγνυε μετὰ τῶν ἰταλικῶν, κατασκευάζων οὕτω ἰδίαν διάλεκτον, τὴν ὁποίαν μόνον αὐτὸς καὶ ὁ ἰδιαίτερός του γραμματεὺς Βικέντιος Μοράρης ἤνθουν. Τὸ σπουδαιότερον προσὸν τὸ ὁποῖον τὸν ἐβοήθησε νὰ ἀναδειχθῆ τόσο ἦτο ἡ διαύγεια καὶ ἡ διορατικότης τοῦ πνεύματός του καὶ τὸ ἔμφυτον ἐπιχειρηματικὸν του δαιμόνιον. Διετῆρει πάντοτε στενὰς σχέσεις μετὰ τοῦ ἀγγλικοῦ προξενείου ὡς Ἴόνιος, μετὰ τοῦ ἐλληνικοῦ ὡς Ἑλληγ, μετὰ τοῦ ρωσικοῦ ὡς ὀρθόδοξος χριστιανὸς καὶ μετὰ τοῦ αὐστριακοῦ ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν Δύο Σικελιῶν. Ἀναμφισβήτητα τὸν ἐβοήθησε καὶ ἡ γνωριμία του καὶ αἱ φιλικαὶ σχέσεις του μετὰ τοῦ Μουσταφᾶ Ναῖλῃ Πασᾶ.

Γ. Ο ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ ΠΡΟΞΕΝΟΣ

Ὁ Ἄ. Δ. Καλοκαιρινὸς διωρίσθη ἐν Ἑρακλείῳ ὑποπρόξενος τῶν Δύο Σικελιῶν τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου τοῦ II, τοῦ ἐπονομαζομένου Μπόμπα²⁰, καὶ οὕτω ἀπέκτησε καὶ τὸ προνόμιον τῆς διεθνοῦς ἀσουλίας καὶ ἐτεροδικίας. Προνοῶν πάντοτε διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν συμφερόντων τοῦ οἴκου του ἐξηγόρασε διὰ τὸν υἱὸν του Λυσίμαχον τὸ Ἀγγλικὸν Ὑποπροξενεῖον ἐν Ἑρακλείῳ τὸ 1859, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μέχρι τότε ὑποπροξένου τῆς Ἀγγλίας ἐν Ἑρακλείῳ Ἰωάννου Ἰττάρ, τοῦ πρώην συνεταίρου του. Ἡ ἀπόκτησις τοῦ τίτλου τούτου ὄχι

¹⁸) Ὁ Καλοκαιρινὸς ἐχορήγει δάνεια κοινὰ εἰς φερεγγίτους ὀφειλέτας πρὸς 12 καὶ 15 ο/ο. Ὁ ἴδιος ἐδανείζετο μὲ μετρώτερον τόκον. Σπουδαῖα κεφάλαια διέθετεν ἐπίσης εἰς ναυτοδάνεια πρὸς 30 ο/ο, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπεκόμισεν ἀμύθητα κέρδη.

¹⁹) Ἐν Ἑρακλείῳ ὑπῆρχον τότε τρεῖς ἄλλα ἐμπορικὰ καταστήματα μὲ χρηματικὰ κεφάλαια ἕκαστον οὐχὶ κατώτερα τῶν κεφαλαίων τοῦ Καλοκαιρινοῦ. Τοῦ Γεωργ. Καστρινογιαννάκη, τοῦ Μιχαήλ Διαμαντίδη καὶ τοῦ Δημητρ. Βολονάκη, συγγενοῦς τοῦ Μουσταφᾶ Ναῖλῃ Πασᾶ.

²⁰) Ferdinando II, detto re Bomba, 1830 - 1859. (βλ. M e l z i Dizionario, Milano).

μόνον ἐξησφάλισεν τὰ συμφέροντά του ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπεξέτεινεν. Ἐάν, μετὰ τὴν Ἐνωσιν τῆς Ἐπτανήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος (1863) δὲν ἐκαλύπτετο ὁ οἶκος του ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς σημαίας, θὰ κατεστρέφετο. Τουναντίον αἱ κρητικαὶ Ἐπαναστάσεις τοῦ 1866, 1878 κλπ. ἠῤῥησαν τὴν παρουσίαν τῶν Καλοκαιρινῶν.

Ἐ Καλοκαιρινὸς διετήρει πάντοτε ἀρίστας σχέσεις μετὰ τοὺς ξένους καὶ δὴ μετὰ τοὺς Ἀγγλους, τοὺς ὁποίους πολλαπλῶς ἐξυπηρέτει²¹.

Δ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

Ἐ Ἄ. Δ. Καλοκαιρινὸς ἐνυμφεύθη τὸ 1835²² τὴν νεωτάτην, 15 μόλις ἐτῶν²³, Μαρίαν Κρασάκη, ὄρφανὴν πατρὸς, θυγατέρα τῆς χήρας

²¹) Ὅταν ὁ Captain T. A. B. Spratt εὑρίσκετο, ἐπὶ δλόκληρον δεκαετίαν, εἰς Κρήτην (1851 - 1860) διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ περιφήμου χάρτου τῆς νήσου, ἔχι μόνον ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ Καλοκαιρινοῦ ἀλλὰ καὶ ἐβοηθήθη παρ' αὐτοῦ διὰ τὴν παραλαβὴν τῶν περιφήμων σαρκοφάγων τῆς Ἱεραπέτρας. Ὁ Spratt, ἐγνωμονῶν τοῦτον ἀναφέρει εἰς τὸ βιβλίον του τὰ ἐπόμενα: *I was particularly indebted to the father of our respected Vice - Consul at Candia, Signor Calocherino, for his influence on the occasion — a loyal Ionian who highly appreciated the British protectorate, and took every opportunity of showing that he did so;* (Ἰβ., Captain T. A. B. Spratt, Travels and Researches in Crete, London 1865, vol. I, pp. 287).

²²) Ἐδῶ νομίζω ὅτι ἐπιβάλλεται, χάριν τῆς ἱστορίας, νὰ παραθέσω ἔτι σχετικῶς ἀναφέρει ὁ Ἰακώβος Καλοκαιρινὸς ὁ ὁποῖος εἶναι σύγχρονος τῶν γεγονότων (1860), περὶ τῶν σαρκοφάγων αὐτῶν. «...Ὁ ἐν Ἱεραπέτρῳ Ἐμμαν. Χλουβεράκης ἀνεῦρεν ἐν τῷ κτήματι αὐτοῦ δύο ἑλληνικὰς σαρκοφάγους μετὰ καλυμμάτων καὶ ἔξωθεν ἀναγλύφων (βλ. ἀπεικόνισιν εἰς Σπράττ, I, σσ. 279 καὶ 281). Ὁ εὐφρόεστατος ἰδιοκτήτης ἐκῆρξεν ἐνεκα φιλοδοξίας ὅτι δὲν θὰ πωλήσῃ τὸ εὖρημά του εἰς οἰανδήποτε τιμὴν, ἵνα ἀναγκάζωνται οἱ Ἐθρωπαῖοι ἀρχαιολόγοι νὰ ἐπισκέπτονται αὐτόν. Ἀλλ' ὁ παντοκράτωρ τότε τῆς Ἀνατολῆς Βοῦλβεργ, πρεσβευτῆς τῆς Ἀγγλίας, ἐφρόντισε καὶ ἐφωδιάσθη δι' ἑνὸς σουλτανικοῦ φερμανίου, δυνάμει τοῦ ὁποίου εἰς οὐδένα ἄλλον ἐπιτρέπετο νὰ ἐξαγάγῃ τὰς δύο σαρκοφάγους ἐκ τῆς Κρήτης, πλὴν τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως. Ἀποθανόντος τοῦ Χλουβεράκη ἡ Ἀγγλικὴ Πρεσβεῖα ἠρώτησε τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ διὰ τοῦ ἐν Ἡρακλείῳ ὑποπροξένου αὐτῆς (δηλαδὴ τοῦ Λυσ. Καλοκαιρινοῦ), εἰς τὴν θέλωσι νὰ πωλήσωσι τὰς σαρκοφάγους. Ἀποκρινθέντων δὲ καταφατικῶς κατέπλευσεν ὁ Spratt μετὰ τὴν «Μεδίαν» του εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἱεραπέτρας καὶ παρέλαβε τὸ ἀγορασθὲν ἐμπόρευμα».

²³) Τὸ ἔτος τῶν γάμων του δὲν ἀναφέρεται εἰς τὰ βιογραφικὰ σημεῖωματα τοῦ Ἰακώβου Καλοκαιρινοῦ. Εἰς σημειωματάριον ὁμοῦ τῆς Ἀργυρῆς Κρασάκη, ὡς μετὰ πληροφορεῖ ὁ κ. Λέων Καλοκαιρινός, ἀναφέρεται, ὅτι ἡ κόρη τῆς «Μαργιόρι Κρασοπούλα ἐνυμφεύθη τὴν 3 Φεβρουαρίου 1835 τὸν κ. Ἀνδρέαν Καλοκαιρινόν».

²⁴) Ἡ Μαρία ἀπέθανε τὴν 21 Μαΐου 1852, εἰς ἡλικίαν 32 μόλις ἐτῶν. Θὰ ἐγεννήθη ὅθεν τὸ 1820. Συνεπῶς κατὰ τὸ ἔτος τῶν γάμων τῆς ἡτο 15 ἐτῶν. Ὁ γάμος ἐγένετο συστάσει τοῦ προξένου τῆς Αὐστρίας πρὸς τὴν χήρα Κρασάκη, τὴν ὁποίαν ἐπροστάτευεν οὗτος.

²⁵) Ἡ Μαρία Ἀνθρ. Καλοκαιρινοῦ, τὸ γένος Κρασάκη, ἐτάφη ἐντός τοῦ περιβάλλου

Ἐργουῆς Κρασιάκη²⁴. Διὰ τοῦ γάμου τούτου ἀπέκτησεν ἱκανὴν ἀστικήν καὶ ἀγροτικήν περιουσίαν—τὸ Σκαλάκι ἦτο φέουδον τῆς Κρασιάκης—ἣτις ὑπῆρξεν ἢ βάσις τῆς κολοσσιαίας κτηματικῆς τοῦ ἰδιοκτησίας, τὴν ὁποίαν ἐπολλαπλασίαζε κατ' ἔτος δι' ἀγορῶν. Ἀπαράβατον ἐτήρει τὴν ἀρχὴν καθ' ὄλον τὸν βίον του γὰ διαθέτη ἐτησίως δι' ἀγορὰς ἀκινήτων τὸ ἥμισυ τῶν κερδῶν του. Εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἡρακλείου ἀπέκτησε τόσας οἰκοδομάς, ὥστε γὰ διατηρῆ ὡς τακτικόν του ὑπάλληλον εἰδικὸν μηχανικόν. Ἡ ἀγροτικὴ περιουσία του ὑπῆρξεν ἐπίσης κολοσσιαία. Ἐκτὸς τοῦ οἰκογενειακοῦ μετοχίου εἰς τὸ χωρίον Σκαλάκι, τοῦ μετοχίου Δρακουλιάρη, τοῦ μετοχίου παρὰ τὸ ὄρος Γιουκτάκι, ἠγόρασε καὶ τὸ μέγιστον τῶν κτημάτων τοῦ Μουσταφᾶ Ναϊλῆ πασᾶ²⁵.

τοῦ Συναϊτικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ματθαίου. Μετὰ τὴν ἀνάγεσιν τοῦ οἰκογενειακοῦ τάφου τῶν Καλοκαιρινῶν εἰς τὸν νέον Νεκροταφεῖον τοῦ Ἁγ. Κωνσταντίνου, ἀνεκομίσθησαν τὰ ὄστα τῆς καὶ ἀπετέθησαν ἐκεῖ. Ἐπὶ τῆς ἐπιταφίου πλακῶς ὑπάρχει τὸ ἀκόλουθον ἐπίγραμμα:

Ἐπιτύμβιον Μαρίας συζύγου Ἀνδρέου Καλοκαιρινοῦ, ἀποβιώσασης τὴν 21 Μαΐου 1852 εἰς ἡλικίαν 32 ἐτῶν,

*Παρία λίθος λάραξ ἄψυχον ἤδη
χρηστῆς συζύγου ἐγκλείει σῶμα
δλης * ὀδοιπόρος ἄς μὴν παρίδῃ
τὸ μαῦρον μνήμα μὲ κρῦον ὄμμα
πενιάδος τέκνων κρονοὶ δακρῶν
θλίψεις καὶ πόνοι πατρὸς ἀθλίου
πρόξενον πένθους καὶ κλαυθμῶν μανρίων **
ἔγιναν ὄλου τοῦ Ἡρακλείου.*

*) Ἡ λέξις *δλης* εἶναι σφάλμα τοῦ γλύπτου ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ *πλήν*.

**) Δεύτερον σφάλμα τοῦ γλύπτου ὁ ὁποῖος ἔγραψε *μανρίων* ἀντὶ *μυρίων*.

Ὁ Μ. Γ. Παρλαμᾶς, δημοσιεύων «τὸ Ἡμερολόγιον τοῦ Κωνσταντίνου Κοζύρη» ἀναφέρει ὅτι «ὁ Ἀνδρέας Καλοκαιρινός (1804 - 1864) συνεζεύχθη τὴν Μαρτίαν Διαμαντίδου», συγγέων προφανῶς τὴν Μαρτίαν Κρασιάκη μετὰ τὴν Ἀριστέαν Διαμαντίδου, σύζυγον τοῦ Λυσιμάχου Καλοκαιρινοῦ (βλ. Μ. Γ. Παρλαμᾶ, τὸ Ἡμερολόγιον τοῦ Κωνστ. Κοζύρη, Κρητικὰ Χρονικά, Α' σ. 358, ὑποσ. 9).

²⁴) Ἡ χήρα Ἀργυρῆ Κρασιάκη ἀνήκεν εἰς μεγάλην φραγκοκρητικὴν οἰκογένειαν. Οἱ Τοῦρκοι εἶχον φονεῦσει τὸν σύζυγόν της καὶ ὀκτὴ ἀδελφούς του. Ἦτο ἔξοχος οἰκοδόμοισιν. Ἐκοσμεῖτο διὰ μεγάλων φυσικῶν καὶ ἐπικτητῶν προσόντων: εὐγενῆς, φιλόφρων, ἐλεήμων, φιλόφρων, εὐσεβῆς πρὸς τὸ θεῖον καὶ ἀνεξίτητος. Ἐξετέλει καθήκοντα «πρεσβυτοῦ» παρὰ τῆ γαμβρῆ της, διὰ λογαριασμὸν Χριστιανῶν καὶ Μωαμεθανῶν μητέρων, πρὸς προστασίαν τῶν συζύγων ἢ τῶν τέκνων αὐτῶν. Εἶχε τεραστίαν ἀστικήν καὶ ἀγροτικήν περιουσίαν, τὴν ὁποίαν ἀξιοποίησεν ὁ μοναδικὸς κληρονόμος γαμβρός της. Διετίθει μεγάλην καὶ πλουσίαν πινακοθήκην ἐξ ἱερῶν εἰκόνων, ἀνηκουσῶν ἰδίως εἰς τὸν θεῖόν της μητροπολίτην Κνωσοῦ. Ἀπέθανε εἰς ἡλικίαν 117 ἐτῶν, τὸ 1871, δοκιμάσασα τὴν πικρίαν τοῦ θανάτου, ἐκτὸς τῶν ὡς ἄνω καὶ τῆς θυγατρὸς της, τοῦ γαμβροῦ της καὶ τριῶν ἔγγονων της. Ὑπῆρξεν ὁ θεμέλιος λίθος τοῦ οἴκου τῶν Καλοκαιρινῶν.

²⁵) Ὁ ἀλβανὸς Μουσταφᾶ Ναϊλῆ Πασᾶς, τῆς αὐτῆς περιόδου ἡλικίας μετὰ τὸν

Ἀνδρέας Δημητρ. Καλοκαιρινός

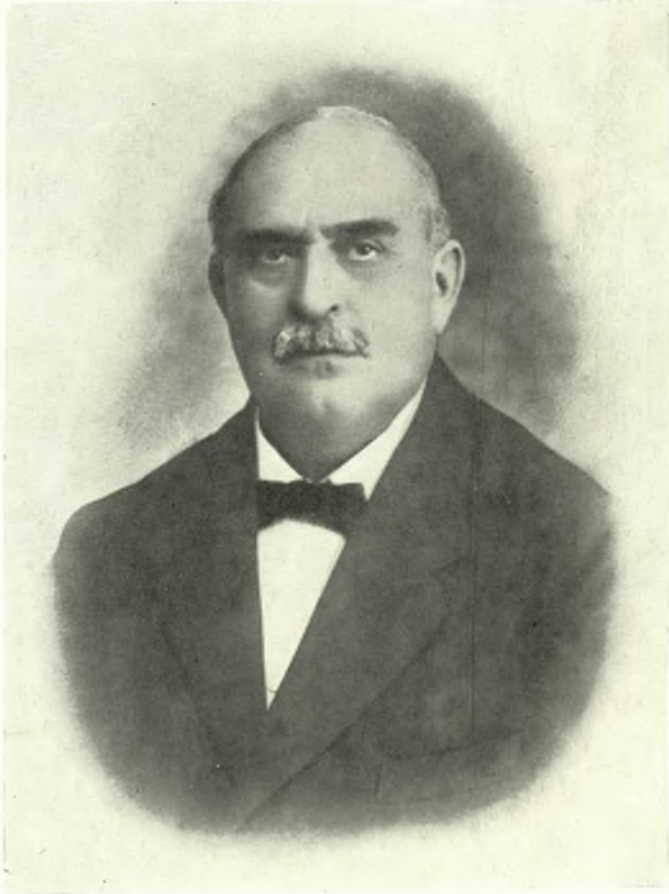
Ἀργυρή Κρασαάκη

2. — Μίνως Άνδρ. Καλοκαιρινός

1. — Αυσίμαχος Άνδρ. Καλοκαιρινός

Ἀνδρέας Λουπ. Καλοκαιρινός

τὸ γνωστὸν μὲ τὸ ὄνομα Γιοφυράκια²⁶, ἀπτελούμενον ἐκ μεγάλης ἐκτάσεως ἀγρῶν, πολλῶν χιλιάδων ἐλαιοδένδρων, ἐκτεταμένων ἀμπελοφυτειῶν, μελισσοουργεῖου κλπ.

Ὁ Καλοκαιρινός, ὡς πρῶτος ἐν τῇ κοινωσίᾳ Ἑρακλείου, ἤγειτο εἰς τὰς πράξεις τῆς ἀγαθοεργίας καὶ τῆς φιλανθρωπίας. Ὑπὲρ τῶν θυμάτων τοῦ μεγάλου σεισμοῦ τῆς 30 Σεπτεμβρίου 1856²⁷ διέθεσεν ἐκ τῶν ἀποθηκῶν του μεγάλην ποσότητα ἐνδυμάτων, ἀλεύρων, ἐλαίου καὶ

Ἄνδρ. Δ. Καλοκαιρινόν, (ἐγεννήθη τὸ 1795) ἔζησε σχεδὸν ὅλον τὸν βίον του ἐν Κρήτῃ, κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ἀκολούθως δὲ ὡς πασᾶς, δικαίως λαθὼν τὴν ἐπωνυμίαν «Γκιριτλῆς». (Σχετικῶς μὲ τὴν βιογραφίαν του ἴδε Τ. Βενέρη, τὸ Ἀρκάδι διὰ τῶν αἰώνων, Ἀθήναι 1938, σ. 159 κ. ἐξ.) Ὁ Μουσταφᾶ πασᾶς εἶχε συλλάβει τὴν ἰδέαν νὰ καταστήσῃ τὴν Κρήτην οἰκογενειακὸν του τιμᾶριον, ὡς ὁ διδάσκαλός του Μεχμέτ Ἀλῆ κατέστησε τὴν Αἴγυπτον. Ἡ ἰδέα αὕτῃ τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ ἀπεκαλύφθη κατὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ Σουλτάνου Μετζίτ εἰς Κρήτην. Ὁ Μουσταφᾶ πασᾶς ἠγόρασε τὰ ἐπιπλα τοῦ ἐξωσθέντος βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου καὶ δι' αὐτῶν ἐκόσμησε τὰ δωμάτια, εἰς τὰ ὁποῖα ἐφιλοξένησε τὸν Σουλτάνον. Ὁ Σουλτάνος, κατευχαριστηθεὶς ἐκ τῆς λαμπρᾶς υποδοχῆς καὶ θαυμάσας τὴν βασιλικὴν ἐπίπλωσιν τὴν ὁποῖαν οὐδ' αὐτὸς εἶχεν εἰς τὰ ἀνάκτορά του ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐξέφρασε τὸν θαυμασμόν του πρὸς τὸν ἀκολουθοῦντα αὐτὸν ἀντιβασιλέα τῆς Αἰγύπτου Ἀμπᾶς πασᾶ, εἰπὼν: «Τοιοῦτον πασᾶν δὲν ἔχομεν εἰς τὴν Αὐτοκρατορίαν». Ὁ Ἀμπᾶς, συνεννοημένος ὦν μετὰ τοῦ Μουσταφᾶ ἀπήντησεν εἰς τὸν Σουλτάνον: «Ναί, ἀλλ' ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης, πιστεῖτω, ὅτι θέλει εὐδοκῆσῃ νὰ χορηγήσῃ αὐτῷ τὴν Κρήτην ὡς οἰκογενειακὸν του τιμᾶριον». Ὁ Σουλτάνος, ὀργισθεὶς, ἀνταπήντησεν: «ἔχεις σὺ τὴν Αἴγυπτον, διὰ δώσω εἰς τὸν Μουσταφᾶ τὴν Κρήτην ἢ μὲν εἰς ἐμέ;» Καίτοι δὲ εἶχε δηλώσει: ὅτι θὰ ἔμεινε ἀκόμῃ δύο ἡμέρας ἐν Ἑρακλείῳ, ἀπῆλθε τὴν πρωίαν τῆς ἐπιούσης ἄνευ οὐδεμιᾶς προειδοποιήσεως, ὥστε οἱ ἀκόλουθοί του ἔσπευδον εἰς τὸν λιμένα μὲ τὰ σανδάλια, ἄνευ υποδημάτων. Ἐξ αἰτίας τούτου ὁ Μουσταφᾶς ἀνεκλήθη τὸ 1850, διὰ νὰ σταλῇ καὶ πάλιν τὸ 1866, πρὸς καταστολὴν τῆς τότε ἐπαναστάσεως (βλ. σχετικῶς καὶ Τ. Βενέρη, Τὸ Ἀρκάδι κλπ. σ. 172, 173). Ὁ Μουσταφᾶς εἶχε δημιουργήσει ἐν Κρήτῃ τεραστίαν περιουσίαν. Τὸ μέγαρόν του, ὅπου ἐφιλοξένησε τὸν Σουλτάν Μετζίτ κατελάμβανε τὸ τετράγωνον πρὸς Δ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγ. Δημητρίου. Εἶχε πολλὰ καταστήματα καὶ οἰκίας ἐν Ἑρακλείῳ, καὶ μεγάλην ἐπίσης ἀγροτικὴν περιουσίαν. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἦτο ἰδιοκτῆτης καὶ τοῦ μετοχίου «Γιοφυράκια», τὸ ὁποῖον, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Μουσταφᾶ ἐκ Κρήτης, ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ Ἄνδρ. Δ. Καλοκαιρινοῦ.

²⁶) Εἰς τὰ Γιοφυράκια ὑπῆρχεν ὀθωμανικὸν Τέμενος τὸ ὁποῖον μετέτρεψεν ὁ Καλοκαιρινός εἰς ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὁ ὁποῖος κατεστράφη κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον ὑπὸ τῶν Γερμανῶν. Τὴν σημερινὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἔκτισε, ἐπὶ τῶν ἐρείπων παλαιωτέρως ἐκκλησίας, ὁ Μίνως Καλοκαιρινός, ὅταν ἐχώρισαν τὴν κληρονομίαν μὲ τὸν ἀδελφόν του Λυσίμαχον (1871).

²⁷) «1856, Σεπτέμβριος 30, Κυριακὴ ξημερῶματα, ἔκαμε τρομερὸν σεισμόν καὶ ἐβάσταξε ἕως τοῖα λεπτά...στὸ Κάστρο τὸ Μεγάλο δὲν ἔμειναν παρὰ 30 σπύθια γερά. Ἐχάθησαν 1500 ἄνθρωποι». (βλ. Ἐλευθ. Κ. Πατάκη, οἱ σεισμοὶ τῆς Κρήτης, «Κρητικὰ Χρονικά», τόμ. Δ' σ. 494).

οίνου, ἐκτὸς τῶν χρημάτων τὰ ὅποια διένειμε αὐτοπροσώπως. Ἐκάλεσε τὰ πληρώματα τῶν ἐν τῷ λιμένι ἐλληνικῶν πλοίων καὶ εἰργάσθησαν ὅλην τὴν ἡμέραν ὑπὲρ τῶν παθόντων. Ἐχορήγησεν οἰκόπεδα καὶ οἰκοδομήσιμον ξυλείαν διὰ τὴν κατασκευὴν παραπηγμάτων. Διενήργησεν ἔρανον μεταξὺ τῶν ἀνταποκριτῶν του, συλλέξας καὶ ἄλλα χρήματα διὰ τοὺς σεισημοπαθεῖς. Δὲν διέφυγε τὴν ὀδυρόειαν του οὔτε τὸ ζήτημα τῆς ρυμοτομίας τῆς πόλεως, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν καταστροφῶν τοῦ σεισημοῦ. Συνέστησε εἰς τὸν τότε Νομάρχην Βελῆ πασᾶν καὶ ἐκάλεσε τὸν ἄγγλον ἀρχιτέκτονα Λιονέρ, πρὸς ἐκπόνησιν νέου ρυμοτομικοῦ σχεδίου τῆς πόλεως, τὸ ὅποιον ὁμως δὲν ἀφῆκαν νὰ ἐφαρμοσθῇ οἱ μωαμεθανοὶ κάτοικοι²⁸. Πάντοτε εἰσέφερε τὰ μεγαλύτερα ποσὰ ὑπὲρ τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων τοῦ Ἡρακλείου. «Ἠγόρασε καὶ περιετολίχισεν οἰκόπεδον πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως²⁹ διὰ νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς

²⁸) Τὸ πρῶτον ρυμοτομικὸν σχέδιον τῆς πόλεως Ἡρακλείου ἔγινε τὸ 1900 ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ Δημοσθ. Πρωτοπαππάκη.

²⁹) Πρόκειται περὶ τοῦ ὑφισταμένου καὶ σήμερον ἀλλὰ μὴ ἐν χρήσει νεκροταφείου, τοῦ κειμένου πρὸς Δ τοῦ ἐργασταίου «Τάλωσ». Ἡ πληροφορία τοῦ Ἰακώβου Καλοκαιρινοῦ σχετικῶς μὲ τὴν ἀγορὰν τοῦ παλαιοῦ χριστιανικοῦ νεκροταφείου ἐλέγχεται ἀνακριτικῶς, καθότι «τὸ 1671 οἱ Χριστιανοὶ ἔλαβον φιομάνιον, βάσει τοῦ ὁποίου παρεχωρήθη εἰς αὐτοὺς δι' ἀποφάσεως τοῦ Ἱεροδικείου Ἡρακλείου χῶρος 2 στρεμμάτων (νιουνομίων) Δυτικὰ τῆς Κιζιλ Τάμπιας, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς ταφήν τῶν Χριστιανῶν, ἐπὶ τόπον δὲ μετέβη, καὶ ἐντολὴν τοῦ Ἱεροδικείου ὁ Μεβλάνα Ἀβδουλ Τζελλιλ Ἐφένδης καὶ διεχώρισε καὶ κατεμέτρησε ἕκτασιν γῆς 2 στρεμμάτων, θέσας περίξ αὐτῆς διακριτικὰ ὁρίσημα». (Βλ. Τ.Α.Η. τόμ. 3ος, σ. 7, ἀριθ. μεταφρ. 431). Αἱ πληροφορίες αὗται ὀφείλονται εἰς τὸν Διευθυντὴν τοῦ Τουρκικοῦ Ἀρχείου Ἡρακλείου Νικόλαον Σταυρινίδην, τὸν ὅποιον εὐχαριστῶ καὶ ἐν τεύθειν.

Τὸ ἴδιον ἔτος 1671 καὶ κατόπιν αἰτήσεως τῶν Ἀρμενίων τοῦ Ἡρακλείου «παρεχωρήθησαν καὶ εἰς αὐτοὺς 4 στρέμματα γῆς, τὰ ὅποια κατεμέτρησεν καὶ καθώρισεν ὁ ἴδιος Μεβλάνα Ἀβδουλ Τζελλιλ Ἐφένδης εἰς τὴν αὐτὴν περιοχὴν πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης, συνορευόμενα ἄφ' ἑνὸς μὲ τὸν τόπον ταφῆς τῶν νεκρῶν τῶν ἀπίστων (τὸν παραχωρηθέντα ὡς ἄνωτέρω) καὶ ἄφ' ἑτέρου μὲ τὸν τόπον ταφῆς τῶν νεκρῶν τῶν ἀπίστων Ἰουδαίων». (Βλ. Τ.Α.Η. τόμ. 3ος, σ. 16, ἀριθ. μεταφράσεως 438).

Ἄρα τὸ Χριστιανικὸν Νεκροταφεῖον τοῦτο ὑφίστατο ἀπὸ τοῦ ἔτους 1671, ἦτοι πολὺ πρὶν ἐγκατασταθῆ ἐν Ἡρακλείῳ ὁ Ἄνδρ. Δ. Καλοκαιρινός. Τὸ νεκροταφεῖον ὁμως τῶν Ὀρθοδόξων ἦτο μικροτέρας ἐκτάσεως τοῦ τῶν Ἀρμενίων. Διότι εἰς μὲν τοὺς Ἀρμενίους παρεχωρήθησαν 4 στρέμματα γῆς, εἰς δὲ τοὺς Ὀρθοδόξους 2 στρέμματα μόνον, ἐνῶ σήμερον συμβαίνει τὸ ἀντίθετον: Τὸ Νεκροταφεῖον τῶν Ὀρθοδόξων εἶναι διπλάσιον εἰς ἕκτασιν τοῦ νεκροταφείου τῶν Ἀρμενίων. Πιθανὸν θεωρῶ ὅθεν, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Καλοκαιρινοῦ ἐπεξετάθη τὸ νεκροταφεῖον τῶν Ὀρθοδόξων, ἀγορασθέντος, ἴσως, τμήματος ἐκ τοῦ νεκροταφείου τῶν Ἀρμενίων καὶ περιττειχισθέντος τότε, ὅποτε θὰ συνέβαλεν οἰκονομικῶς ὁ Ἄνδρ. Δ. Καλοκαιρινός.

νεκροταφείον, ἐξασφαλίσας οὕτω τὰς αἰωνίους μονὰς τῶν ὁμοθρήσκων συμπολιτῶν του, οἷιτες μέχρι τότε ἐθάπιοτο εἰς ἀτειχιστον οἰκόπεδον ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς τότε Μεσοκητιᾶς»⁸⁰. Διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ προσέφερε τὸ μεγαλύτερον ποσόν, ἀλλὰ καὶ ἐδάνειζεν ἀτόκως τὴν ἐπὶ τῆς ἀνεγέρσεως ἐπιτροπὴν, ὅσάκις αὕτη εἶχεν ἀνάγκην χρημάτων. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐφορολόγει τὰ τιμολόγια καὶ τὰς ἐκκαθαρίσεις τῶν λογαριασμῶν τῶν πελατῶν του μὲ 1/2 % ὑπὲρ τῆς Χριστιανικῆς Κοινότητος Ἡρακλείου, κατὰ τὸ σύστημα τῆς ἐν Τεργέστη Ἑλληνικῆς Κοινότητος.

Ἄνδρ. Δ. Καλοκαιρινὸς ἀπέκτησεν ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Μαρίας Κρασάκη πέντε τέκνα: Τὸν Λυσίμαχον, τὸν Θρασύβουλον, τὸν Μύρωνα, τὴν Πηνελόπην καὶ τὸν Μίνωα⁸¹. Ὁ Ἄ. Δ. Καλοκαιρινὸς εἶχε τὴν ἀτυχίαν νὰ χάσῃ, ἐκτὸς τῆς συζύγου του, τὴν ὁποίαν ἠγάπα καὶ ἐτίμα, καὶ τὰ τρία ἐκ τῶν ἀνωτέρω τέκνων του, τὸν Μύρωνα, τὸν Θρασύβουλον καὶ τὴν Πηνελόπην. Ὁ Μύρων ἐσπούδαζεν εἰς Ἀθήνας. Κατέστη ὁμῶς φυματικός, λόγῳ τῆς ὑπερβολικῆς μελέτης καὶ τῆς ἀσθενικῆς του κράσεως καὶ ἐπιστρέψας εἰς τὸ Ἡράκλειον ἀπεθίωσεν. Ὁ Θρασύβουλος, ἀσθενήσας ἐπίσης, ἀπέθανεν εἰς Παρισίους, ἡ δὲ Πηνελόπη, ἐννεαετῆς μόλις οὔσα, ἀπέθανεν ἕνεκα κακῆς διαγνώσεως τοῦ ἱατροῦ. Οὕτω ἀπέμειναν οἱ δύο υἱοί, ὁ Λυσίμαχος καὶ ὁ Μίνωας, περὶ τῶν ὁποίων θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω, ἰδιαίτερος δι' ἕνα ἕκαστον.

Ε. ΕΘΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΑΝΔΡ. Δ. ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΥ

Ὁ Ἄνδρέας Δ. Καλοκαιρινὸς δὲν ὑστέρησεν εἰς πατριωτισμόν. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, τὴν γνωστὴν εἰς τὴν Δυτικὴν Κρήτην ἐπανάστασιν Χαϊρέτη—εἰς τὴν Ἀνατολικὴν εἶναι γνωστὴ ὡς ἐπανάστασις Βασιλογιώργη (1841)—ἄγγλοι πράκτορες, ἐποφθαλμοῦντες τὴν μεγαλόνησον, προέτρεπον τοὺς χριστιανοὺς Κρήτας νὰ ζητήσουν τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας. Ἀρκετοὶ Κρήτες παρεσύρθησαν ἀπὸ τοὺς παραπλανητικοὺς λόγους τῶν πρακτόρων τούτων καὶ ὑπέγραψαν ἀναφορὰν ζητοῦντες τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας. Ἐπιτροπὴ Κρητῶν τῶν Ἀνατολικῶν Ἐπαρχιῶν, παρουσιασθεῖσα νύκτα τιμὰ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Καλο-

⁸⁰) Τὸ χριστιανικὸν νεκροταφεῖον τῆς «Μεσοκητιᾶς», γνωστὸν εἰς τοὺς παλαιότερους κατοίκους τοῦ Ἡρακλείου ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «Ρωμαϊκά Μνήματα» εἰρήσκειτο εἰς τὴν γνωστὴν τοποθεσίαν «Τρυπητή». Τοῦτο διανεμηθὲν εἰς οἰκόπεδα ὑπὸ τῆς Ἐνοριακῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἁγ. Μηνᾶ ἐπωλήθη εἰς διαφόρους τὸ 1927 καὶ εἶναι σήμερον ἐν ἐκ τῶν ὠραιότερων καὶ πλέον ὑγιεινῶν προαστείων τοῦ Ἡρακλείου.

⁸¹) Ὁ Ἰάκωβος ἀναφέρει ὡς πρωτότοκον τὸν Λυσίμαχον. Ἀντιθέτως ὁ κ. Λέων Καλοκαιρινὸς μὲ ἀπληροφόρησεν ὅτι πρωτότοκος ἦτο ὁ Θρασύβουλος.

καιρινοῦ ἐνεχείρησεν εἰς αὐτὸν τὴν ὑπογραφεῖσαν ἀναφορὰν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν, ἐκλαβοῦσα τοῦτον ὡς ἄγγλον πρόξενον. Ὁ Καλοκαιρινὸς ἐπέπληξε τὴν ἐπιτροπὴν, εἰπὼν χαρακτηριστικῶς τοὺς κάτωθι πράγματι σοφοὺς καὶ προφητικoὺς λόγους: «*Ποῖος προδότης σᾶς συνεβούλευσε νὰ θπογρᾶψετε αὐτὰ καὶ νὰ προδώσετε τὴν πατρίδα μας; Τὸν τουρκικὸν ζυγὸν δυνάμεθα νὰ τὸν σπάσωμεν, ὡς ἔσπασαν αὐτὸν καὶ οἱ Ἕλληνες, ἀλλ' ὁ ἀγγλικὸς εἶναι σιδερέσιος καὶ δὲν μποροῦμε νὰ τὸν σπάσωμεν. Παρατηρήσετε τοὺς Ἑπτανησίους πῶς ἀγωνίζονται κατὰ τῆς ἀγγλικῆς «προστασίας» καὶ ἡμεῖς θὰ ἐπικαλεσθῶμεν αὐτήν;*» Καὶ ἀφοῦ ἔσχισε τὴν ἀναφορὰν παρέθεσε μυστικὸν δεῖπνον εἰς τὴν ἐπιτροπὴν, τὴν ὁποῖαν ἀκολούθως προέπεμψεν, δώσας τὰς προσηκούσας συμβουλὰς καὶ τοὺς χαιρετισμοὺς τοῦ πρὸς τὸν προσωπικὸν του φίλον Βασιλακογιώργην. Ἡ τύχη τῆς Κρήτης, ἂν περιήρχετο τότε εἰς τοὺς ὄνυχας τοῦ Βρεταννικοῦ Λέοντος δὲν θὰ ἦτο διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν σημερινὴν τύχην τῆς ἀδελφῆς τῆς Κύπρου. Ὁ Καλοκαιρινὸς εἶχε δοκιμάσει, ἔστω καὶ εἰς νεαρὰν ἡλικίαν, τὴν ἀγγλικὴν «προστασίαν» εἰς τὴν ἰδιαίτεραν πατρίδα του, τὰ Κύθηρα, καὶ ἦτο εἰς θέσιν συνεπῶς νὰ δώσῃ τοιαύτας συμβουλὰς ὡς γνήσιος Ἕλληνας, χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει του ὅτι εἶναι ἄγγλος ὑπήκοος, καθότι Κυθῆριος, καὶ ὅτι προστατεύονται ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς σημαίας αἱ ἐπιχειρήσεις του. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἔθεσεν ἐν δευτέρᾳ μοῖρᾳ ἀπέναντι τῆς ἐλευθερίας τῆς Κρήτης, τὴν ὁποῖαν πάντοτε ἠγάπησεν ὡς δευτέραν πατρίδα του.

ΣΤ. ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΝΔΡ. Δ. ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΥ

«*Ἀλλὰ τὸ θεῖον εἶναι φθονερόν*», ἀναφέρει ὁ βιογράφος του. «*Ἡ ἐκδικητικὴ Νέμεσις, φθονήσασα τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἥρωος, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἤδη στερήσει ἐναρέτου συζύγου καὶ τριῶν φιλιτάτων τέκνων, ἀπεφάσισε νὰ κόψῃ τὸ νῆμα τῆς ζωῆς του*». Καθ' ὃν χρόνον εὐρίσκετο εἰς τὸ ζεῖνθ τῆς δραστηριότητός του καὶ τῆς οἰκονομικῆς του ἀναπτύξεως «*ἐφύει εἰς τὸν γλωσσοδέτην του μικρότατον σπιράκι, ἀποτέλεσμα, ὡς φαίνεται, τῆς νικοίτης τῆς καπνοσούριγγος*». Ἐκλήθησαν οἱ ἐπαγγελλόμενοι τὴν τέχνην τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἀλλ' οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ ποιήσῃ διάγνωσιν ἀληθῆ. Τὸ νόσημα, προϊόντος τοῦ χρόνου ἀνεπιύσαστο μετὰ τῆς κακοηθεσιότητος αὐτοῦ φύσεως καὶ ἐπὶ τέλος ἐβεβαιώθη ὅτι ἦτο καρκίνος». Μετέβη εἰς Παρισίους ὅπου ὁ ἰατρὸς Πανᾶς καὶ οἱ εἰδικοί συνάδελφοί του ἀπεφάνθησαν ὅτι «*ἡ τέχνη των δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸν ἀσθενῆ*». Μετ' ὀλίγους μῆνας ἀπὸ τῆς ἐπανόδου του εἰς Ἡράκλειον ἐξέπνευσεν εἰς ἡλικίαν 60 ἐτῶν, τὸ ἔτος 1864. Οὕτω ἐξέλιπε μία τῶν σπουδαιότερων μορφῶν τῆς ἐμπορικῆς καὶ οἰκονομικῆς δραστηριότητος, τὰς ὁποίας ἐγνώρισεν ἡ Κρήτη κατὰ τὸν 19. αἰῶνα.

Ἐτάφη εἰς τὸν περίβολον τοῦ ναοῦ τῶν Σιναΐτων Ἁγίου Ματθαίου, ὅπου οἱ υἱοὶ τοῦ ἠγόρασαν τὸ ἔδαφος καὶ ἠγειραν ὑπόγειον τάφον. Ὅταν καθιερώθη τὸ σημερινὸν νεκροταφεῖον τοῦ Ἁγ. Κωνσταντίνου, ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἄνδρ. Λ. Καλοκαιρινοῦ, μαρμάρινος πολυτελής, οἰκογενειακὸς τάφος τῶν Καλοκαιρινῶν, εἰς τὸν ὅποιον ἐναπετέθησαν καὶ τὰ ὀστέα τοῦ Ἀνδρέου Δημ. Καλοκαιρινοῦ, ἐπὶ τῆς Β πλευρᾶς τοῦ ὀπίου ὑπάρχει τὸ ἀκόλουθον ἐπίγραμμα :

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ

1804 — 1864

II. — ΛΥΣΙΜΑΧΟΣ ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ

Ἀρχηγὸς τῆς Δ' γενεᾶς τῶν Καλοκαιρινῶν εἶναι ὁ Λυσίμαχος, πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Ἄνδρ. Δημητρ. Καλοκαιρινοῦ, κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ Ἰακωβίου Καλοκαιρινοῦ, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη τὸ 1838 εἰς τὸ Ἡράκλειον. Τὰ πρῶτα γράμματα ἔμαθε ἀπὸ τὸν θεῖόν του Γεράσιμον, τὸν μετέπειτα μητροπολίτην Αἰτωλοακαρνίας. Ἀκολούθως μετέβη εἰς Ἀθήνας μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Θρασυβούλου, πάντοτε ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ θεοῦ του Γερασίμου⁸², ὅπου ἐξηκολούθησε τὰς ἐγκυκλοπαιδικὰς του σπουδὰς. Τὸ 1855 ἐστάλη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Μύρωνος εἰς τὰ Κῦθηρα, διὰ νὰ πολιτογραφηθοῦν καὶ νὰ λάβουν διαβατήριον ὡς πολῖται Ἴόνιοι. Ἀκολούθως μετέβησαν εἰς Ἀθήνας πρὸς συνέχισιν τῶν σπουδῶν των. Ὁ Μύρων ὄμως, ἀσθενῆς τὴν κρᾶσιν, ἠσθένησε καὶ, ἐπιστρέψας εἰς Ἡράκλειον ἀπέθανε. Τοῦτου ἕνεκα ἀνεκλήθη καὶ ὁ Λυσίμαχος, πρὶν τελειώσῃ τὰς γυμνασιακὰς του σπουδὰς, μὲ σκοπὸν νὰ σταλῆ εἰς Εὐρώπην πρὸς ἀπόκτησιν ἐμπορικῶν γνώσεων καὶ ἀνωτέρας μορφώσεως. Πράγματι ἐπεσκέφθη τὴν Τεργέστην, τὴν Βενετίαν, τὴν Μασσαλίαν καὶ τὸ Λονδίον. Πρὶν ὄμως ἀναχωρήσῃ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὁ πατήρ του τὸν ἐμνήστευσε εἰς ἡλικίαν 23 ἐτῶν μετὰ τῆς θυματρὸς τοῦ ἠρακλειώτου μεγαλεμπόρου Μιχαὴλ Διαμαντίδου Ἀριστέας, ὄρφανῆς μητρὸς.

Ὁ Λυσίμαχος ἐπανελθὼν ἐξ Εὐρώπης ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ πατρὸς του, καὶ ἐξέλεξε τὴν θέσιν τοῦ ταμίου⁸³. Δὲν εἶχεν ὄμως θεωρητικὴν ἢ πρακτικὴν γνῶσιν ἀπὸ οἰονδήποτε κλάδου τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ πατρὸς του, δὲν ἐγνώριζε δὲ τὴν διπλογραφίαν

⁸²) Φίλος τοῦ Ἄνδρ. Δ. Καλοκαιρινοῦ ἦτο ὁ Μισαὴλ Ἀποστολίδης, διδάσκαλος τοῦ Ὀθωνος, ὅστις, διορισθεὶς ἐπίσκοπος Πατρῶν, ἐχειροτόνησε τὸν Γεράσιμον Πρωτοσύγγελόν του.

⁸³) «*Νομίζω* ὅτι ὁ κρατῶν τὰς κλεῖδας τοῦ χρηματοκιβωτίου ἐξασφαλίζει δὴν τὴν περιουσίαν τοῦ οἴκου του» ἀναφέρει ὁ Ἰακωβός.

καί καταστιχογραφίαν καθ' ἣν ἐτηροῦντο τὰ βιβλία τοῦ πατρικοῦ γραφείου καί μετὰ δυσκολίας καί τῇ βοήθειᾳ τοῦ ειδικευμένου προσωπικοῦ τοῦ καταστήματος, κατώρθωνε νά κλείῃ εἰς τὸ τέλος ἐκάστου μηνὸς τὸ ταμεῖόν του. Κατὰ τὸν βιογράφον του ἐξάδελφόν του Ἰάκωβον, ὁ ὁποῖος πιθανὸν νά ὑπερβάλλῃ, λόγῳ τῶν ψυχρῶν σχέσεών του μετὰ τοῦ Λυσιμάχου, ἦτο φιλάργυρος⁸⁴. Δὲν εἶχεν οὐδεμίαν ὁμοιότητα πρὸς τὸν πατέρα του οὔτε κατὰ φύσιν οὔτε κατὰ τὸ πνεῦμα καί τὸ ἦθος. Ἦτο βραχὺς τὸ σῶμα, μὲ λαϊμὸν ἐπίσης βραχύν. «Κροντολαίμη» τὸν ἀναφέρει ὁ βιογράφος του. Δύσπιστος πρὸς πάντας δὲν συμφωνοῦσε ποτὲ μὲ τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ πατρὸς του. Δὲν εἶχε φίλους καί ἔζη εἰς τὴν κοινωνίαν τοῦ Ἡρακλείου εἰς ἴδιον κόσμον. Ἦτο ὁμιῶς συντηρητικὸς, οἰκονόμος, ἐντιμώτατος καί δίκαιος, φιλόπνοος, διῆγε βίον λιτὸν καί ἀπέριττον, ἐπόπτευε μόνος του τὰ πάντα καί ἀπελάμβανε τῆς ὑπολήψεως ὄλων.

Τὸ 1859 ἀπέθανεν ὁ πρῶν συνεταίρος τοῦ πατρὸς του Ἰωάννης Ἰττάρ, ὁ ὁποῖος ἦτο ὑποπρόξενος τῆς Ἀγγλίας εἰς Ἡράκλειον. Ὁ Καλοκαιρινὸς ἠγόρασε τὸ προξενεῖον τοῦτο παρὰ τοῦ ἐν Χανίοις ἀγγλοῦ Προξένου Βάρβερ διὰ τὸν Λυσιμάχον, δαπνηήτας 300 καί πλέον ἀγγλικὰς λίρας, τὸ ὁποῖον καί ἀνέλαθεν οὗτος τὸ ἴδιον ἔτος 1859⁸⁵.

⁸⁴) Ἠνάγκασε τὸν γραμματέα τοῦ καταστήματος Φραγκίσκον Ψαρουδάκη νά συντάξῃ δι' ἕκαστον ἐπισφαλῆ ὀφειλέτην τοῦ πατρὸς του λογαριασμὸν ἐντόκως πρὸς 12 % μετ' ἀνατοκισμοῦ κατ' ἔτος, οὕτως ὥστε ἀνὰ πᾶσαν ἐξέστειν τὸ χρέος ἀνῆρθετο εἰς 97 1/2 %. Τοὺς λογαριαμοὺς τούτους παρέδωκεν εἰς τὸν προξενικόν του καθέσσην Χασάν Ἀγά διὰ νὰ τοὺς εἰσπράξῃ Ἀλλὰ ὅταν ἐ πληροφορήθη τοῦτο ὁ πατήρ του διέταξε τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Ἰάκωβον νὰ ἐπικυρωθῆ τὸ σφάλμα τοῦ υἱοῦ του. Ὁ Ἰάκωβος ἔτχισε τοὺς λογαριαμοὺς, τοῦτο ὁμιῶς ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ νὰ ψυχρανθοῦν αἱ μεταξὺ τῶν σχέσεις.

⁸⁵) Φερμάνι τοῦ ἔτους ἐγίρας 1276 (= 1859), ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸν Γενικὸν Διοικητὴν Κρήτης Ἰσμαήλ Ραχμή Παρᾶ καί τὸν κλιμακίμη τοῦ Ἡρακλείου Χασάν Παρᾶ, ἀναφέρει: «πρὸς διεκπεραίωσιν τῶν ὑποθέσεων τῶν ἐμπορευομένων ἐν τῇ πόλει Ἡρακλείου ὑπηκόων τῆς Ἀγγλίας καί τῶν διερχομένων ἐκ τῆς πόλεως ταύτης πλοιάρων καί ναυικῶν τῶν ἀγγλικῶν πλοίων, διορίσθη ὁ Ἰσμακός (Λυσιμάχος) Καλοκαιρινὸς ἀντιπρόσωπος τοῦ προξένου». (Βλ. Τουρκ. Ἀρχεῖον Ἡρακλείου κώδ. 95, σ. 132).

Ὁ Λυσ. Καλοκαιρινὸς ὡς πρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἠγόρασε τὸ 1860, διὰ λογαριασμὸν τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, κατόπιν ἐντολῆς τῆς Ἀγγλικῆς Πρεσβείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, «τὸ ἠρωτηριασμένον ἄγαλμα τοῦ Μινωταύρου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνῆρθε εἰς τὸ κτήμα του ὁ ἐξ Ἀμπελούζου τῆς Μεσαρᾶς τοῦρκος Ἀρίφ ἀγάς, ἀντὶ 22 τουρκικῶν λιρῶν. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο παρέλαβεν ἀγγλικὸν πλοῖον ἐκ τῆς λυβικῆς παραλίας, τὸ ὁποῖον κατέπλευσεν ἐπὶ τοῦτω ἐκ Μάλτας». Τὰς πληροφορίας ταύτας ἀναφέρει εἰς τὰς βιογραφικὰς του σημειώσεις σ. 71 ὁ Ἰάκωβος Καλοκαιρινός, τὰς ὁποίας ἐθεώρησα σκόπιμον, χάριν τῆς ἱστορίας, νὰ μεταφέρω ἐνταῦθα.

Ἡ ἰδιότης τοῦ αὐτοῦ ἐξησφάλισε τὴν περιουσίαν τοῦ ἀπὸ τὴν διαρπαγὴν καὶ τὴν καταστροφὴν κατὰ τὰς διαφόρους κρητικὰς Ἐπαναστάσεις. Ὡς πρόξενος τῆς Ἀγγλίας ὁ Λυσίμαχος Καλοκαιρινός, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1859 μέχρι τοῦ τραγικοῦ θανάτου τοῦ τὸ 1898, ἐπροστάτευσε, κατὰ τὰς διαφόρους ἐπαναστάσεις, τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Κρήτης. Εἰς κάθε ἐπανάστασιν ἢ οἰκία τοῦ μετεβάλλετο εἰς ἀποθήκην τῶν πολυτίμων πραγμάτων τῶν μονῶν, τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν Χριστιανῶν, ὅπου καὶ οἱ ἴδιοι κατέφευγον, διὰ νὰ προστατευθοῦν ἀπὸ τὴν μανίαν τοῦ τουρκικοῦ ὄχλου.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς τοῦ (1864) ὁ Λυσίμαχος ἀνέλαβε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Μίνως τὴν διαχείρισιν τῆς κολοσσιαίας περιουσίας τὴν ὁποίαν ἐκληρονόμησαν. Ἠθέλησαν νὰ συνεχίσουν τὰς ἐργασίας τοῦ πατρικοῦ καταστήματος διατηροῦντες τὴν αὐτὴν ἐμπορικὴν ἐπωνυμίαν Α ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ & ΣΙΑ. Δὲν ἐπέτρεψεν ὅμως τοῦτο ὁ τότε Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἐν Χανίοις Σάνδουιθ καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ τὴν ἀντικαταστήσουν μὲ τὴν ἐπωνυμίαν ΓΙΟΙ Α ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΥ.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1864 ἐπῆλθε καὶ ἡ ἔνωσις τῆς Ἐπτανήσου μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου καὶ οὕτω οἱ δύο ἀδελφοὶ ἀπέβαλον τὴν ἀγγλικὴν ὑπηκοότητα καὶ ἀπέκτησαν τὴν ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν, δυνάμει τῆς σχετικῆς συνθήκης. Ὁ Ἰόνιος ὅμως ἀστικός Κώδιξ ἐξηκολούθει νὰ ἰσχύη εἰς Ἐπτανήσον καὶ νὰ διέπη τὰς οἰκογενειακὰς καὶ κληρονομικὰς σχέσεις τῶν Ἰονίων. Ὁ Λυσίμαχος, λόγῳ τῆς προξενικῆς τοῦ ἰδιότητος, ἐξηκολούθει νὰ ἀπολαμβάνη τῆς ἀγγλικῆς προστασίας, ὁ δὲ Μίνως ἀνεγνωρίσθη διὰ σουλτανικοῦ διατάγματος διερμηνεὺς τοῦ ἐν Ἡρακλείῳ Ἀγγλικοῦ Ὑποπροξενείου, καὶ οὕτω ἐπροστατεύετο καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ Βρεταντικοῦ Κράτους. Ὁ Λυσίμαχος, ὡς ὑποπρόξενος, εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἀγγλικὴν ὑπηκοότητα μετὰ πενταετῆ ὑπηρεσίαν, μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς ὁποίας, τὸ 1870, ὑπέβαλεν αἴτησιν εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν Γκράνβιλ καὶ ἔδωκε τὸν ὄρκον τοῦ ἀγγλοῦ πολίτου, γεγονός ὅπερ τοῦ ἐξησφάλισε, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ τὴν ἀκίνητον περιουσίαν τοῦ.

Ἡ ὁμόρρυθμος ἐταιρεία τῶν Υἱῶν Α. Καλοκαιρινοῦ ἐξηκολούθησε τὰς ἐργασίας τοῦ πατρὸς, σὺν τῇ χρόνῳ ὅμως περιώρισε τὴν δραστηριότητά της, διαλύσασα καὶ τὸν ἐμπορικὸν στόλον της.

Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1866 ὅλοι οἱ ἔμποροι τοῦ Ἡρακλείου ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς ἐργασίας των, καὶ νὰ φύγουν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα διὰ νὰ σωθοῦν, ἀφίροντες οὕτω τὸ πεδῖον ἐντελῶς ἐλευθέρον εἰς τὸν οἶκον τῶν Καλοκαιρινῶν, ὅστις, ἀσφαλῆς ἀπὸ κάθε τουρκικὴν ἐπιβουλὴν λόγῳ τῆς ἀγγλικῆς προστασίας, ἐμονοπώλησεν ὀλόκληρον τὸ ἐμπόριον τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης. Ἐπίσης οἱ

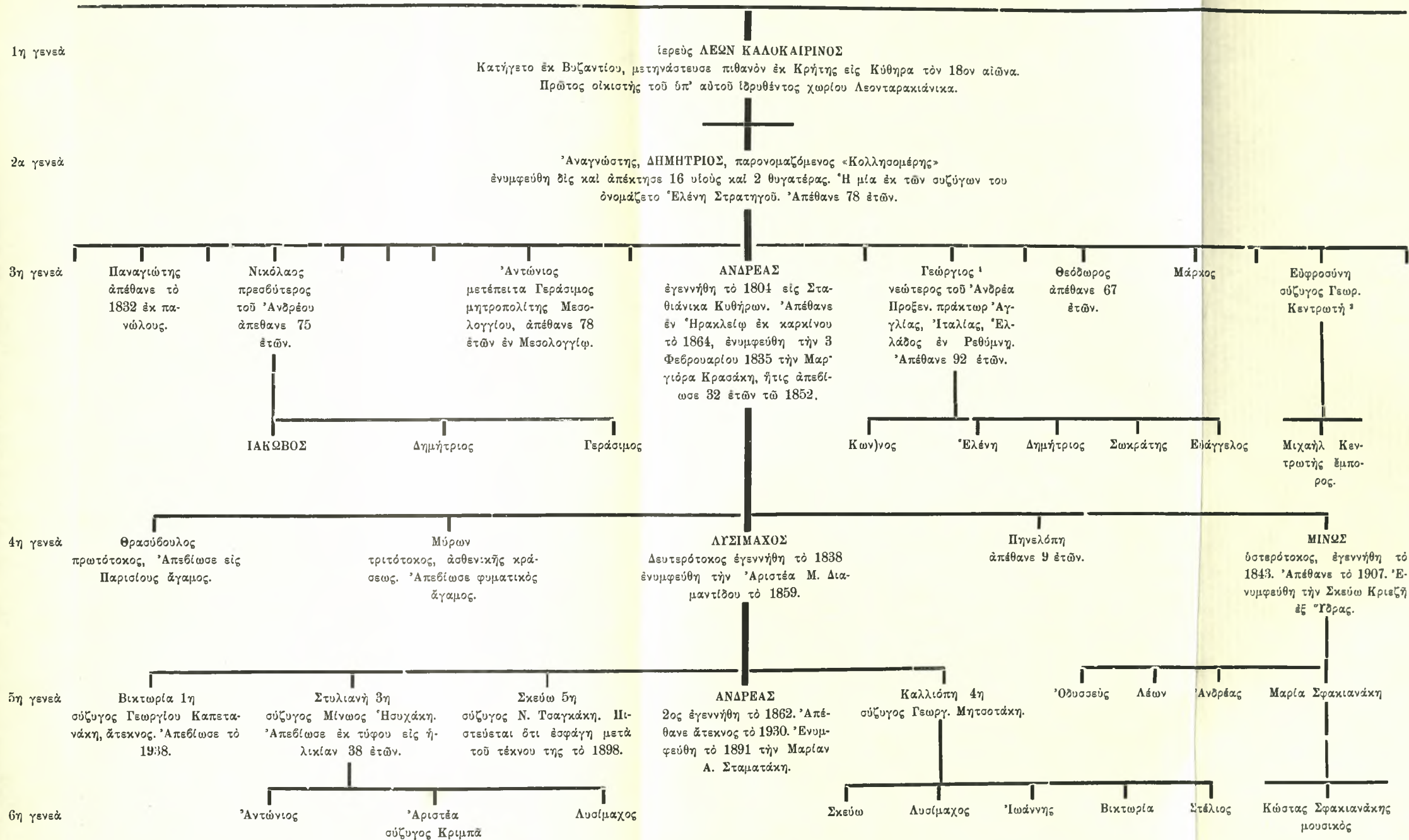
Μωαμεθανοί χωρικοί ήναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ ὑπάρχοντά των εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ νὰ συναθροισθοῦν εἰς τὰ φρούρια. Τοῦτο ἤυξησε τὴν προσφορὰν ἐργατικῶν χειρῶν εἰς τρόπον ὥστε νὰ μειωθοῦν σημαντικὰ τὰ ἡμερομίσθια, ἐνῶ ἀντιθέτως ἠῤῥξήθησαν αἱ τιμαὶ τῶν γεωργικῶν προϊόντων καὶ τῶν ἄλλων ἐμπορευμάτων. Τὰ γεγονότα ταῦτα προσεπόρισαν σπουδαῖα κέρδη εἰς τὸν οἶκον τῶν Ἀδελφῶν Καλοκαιρινῶν. Εἰς 12.000 λίρας, χρυσᾶς βέβαια, ἀνατιθέσει ὁ Ἰάκωβος Κ. τὰ ἔκτακτα ταῦτα κέρδη. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο. Τὸ Ὄθωμανικὸν Δημόσιον ἤναγκάσθη νὰ καταβάλῃ εἰς τὸν οἶκον Καλοκαιρινῶν 600 λίρας ὡς ἀποζημίωσιν διὰ τὰς βλάβας ἃς ὑπέστη ἢ εἰς Ἀγ. Μύρωνα οἰναποθήκῃ των.

Ἡ συνεργασία τῶν δύο ἀδελφῶν συνεχίσθη ἐπὶ ἑπταετίαν ἐν ὁμοιοῖα καὶ ἀγάπῃ. Κατὰ τὸ διάστημα ὅμως τοῦτο ἐνουμφεύθησαν καὶ ἐσχημάτισεν ἕκαστος ἰδίῳν οἰκογένειαν, ἀπέθανε δὲ καὶ ἡ μάμμη των Ἀργυρῆ Κρασάκη, ἰσχυρότατος συνδετικὸς κρίκος μετὰ τῶν. Οὕτω κατέληξαν εἰς τὴν διάλυσιν τῆς ἐταιρείας των καὶ εἰς τὴν διανομὴν τῆς ἐταιρικῆς καὶ γενικῆς τῆς πατρικῆς περιουσίας.

Ἐπὶ ἔτος καὶ πλέον διετελεῖ ἐκκρεμῆς ἡ πρότκσις τῆς διανομῆς. Παρενέβησαν φίλοι οἰκογενειακοί, ὁ Γεώργ. Καλοκαιρινός, ὁ πενθερός τοῦ Λυσιμάχου Μ. Διαμαντίδης, ὁ Ἐρρίκος Μοάτσος, ὁ πρόξενος τῆς Ἀγγλίας Σάνδουιθ καὶ ἰδίως ὁ Ἰάκωβος Καλοκαιρινός, ὁ ὁποῖος συνέστησε τὴν μὴ διάλυσιν τῆς ἐταιρείας καὶ τὴν διαίρεσιν τῆς περιουσίας, ἥτις θὰ ἦτο μὲν ἐπιζήμιος καὶ διὰ τὸν Λυσιμάχον, ἀλλὰ καταστρεπτικὴ διὰ τὸν Μίνωα. Ἀλλὰ συμφωνία δὲν ἐπῆλθε καὶ τέλος τὸ 1871 ἀπεφασίσθη ἡ διάλυσις καὶ διωρίσθησαν διαιτηταί, ἐκκαθαρισταὶ καὶπραγματογνώμονες ἐκ μέρους μὲν τοῦ Λυσιμάχου ὁ Σπυρ. Βρυσιμιτζάκης καὶ ὁ γραμματεὺς τοῦ Διαμαντίδη, ἐκ μέρους δὲ τοῦ Μίνωος ὁ Νικόλαος Σταυράκης⁸⁹ καὶ ὁ Ἰωάν. Ξενοῦδάκης, καὶ συνετάχθη ὑποσχετικόν, δυνάμει τοῦ ὁποῖου οἱ ἀνωτέρω διαιτηταὶ θὰ ὤριζον τὰς μερίδας, μὲ δικαίωμα τοῦ πρεσβυτέρου, δηλαδὴ τοῦ Λυσιμάχου, νὰ ἐκλέξῃ. Οὕτω ὁ οἶκος Α. Δ. Καλοκαιρινὸς διηρέθη εἰς δύο. Ὁ Λυσιμάχος ὅμως, πολίτης καὶ ὑποπρόξενος Ἀγγλος, ἐφαίνετο ὁ κυρίως διάδοχος, ὁ ὁποῖος καὶ συνέχισε τὰς ἐργασίας τοῦ πατρὸς του.

⁸⁹) Ὁ Νικόλ. Σταυράκης ἐ χρημάτισε Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Γεν. Διοικήσεως Κρήτης καὶ Ἐπόπτης τῶν Κρητικῶν Τελωνειῶν, ἐξέδωκε δὲ τὸ 1890 τὸ πολῦτιμον βιβλίον του: Στατιστικὴ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κρήτης κλπ. Πατὴρ τοῦ πρόδολίγου ἀποθανόντος λογοτέχνου Θερασυβούλου Σταυράκη. Σχετικὰ μὲ τὴν οἰκογένειαν Σταυράκη βλ. Ν. Σταυρινίδη, Ἡ Οἰκογένεια Σταυράκη στὴν Κρήτη καὶ ἡ κατωγωγή της, ἐφημερίδα «Πατρίς» Ἡρακλείου, 8 Δεκεμβρίου 1960.

ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΟΝ ΔΕΝΔΡΟΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΩΝ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

1) Ὁ Γεώργιος Δ. Καλοκαιρινός εἶχε σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ διδασκάλου Βλαστοῦ. 2) Τελειόφοιτος τῆς ἐν Κερκύρᾳ Θεολογικῆς Σχολῆς. Καθηγητὴς καὶ ἱεροκέρυξ Μητροπόλεως Κρήτης.

Εἰς τὸν κλῆρον ἀνελογίσθησαν εἰς αὐτὸν 9000 λίραι ἐκ τῶν καθυστερημάτων τῶν ὀφειλῶν, τὰς ὁποίας εἰσέπραξε μέχρι πέννας.

Οἱ ἐν Ρεθύμνῃ σύγγαμβροὶ τοῦ Νικόλαος Ἄετος καὶ Ἀριστείδης Παπαδάκης, οἱ ὅποιοι εἶχον νυμφευθῆ τὰς δύο ἄλλας θυγατέρας τοῦ πενθεροῦ τοῦ Χαρίκλειαν καὶ Ἀμαλίαν, ἔπαθον οἰκονομικῶς, λόγῳ τῶν ἐπαναστάσεων, καὶ ἤναγκάσθησαν νὰ πωλήσουν τὴν ἐν Ἑρακλείῳ ἀκίνητον περιουσίαν των, τὴν ὁποίαν ἠγόρασεν ὁ Λυσίμαχος καὶ οὕτω δλόκληρος ἡ περιουσία τοῦ Διαμαντίδου περιῆλθεν εἰς χεῖράς του.

Τέλος, διοικῶν τὰς ἐπιχειρήσεις του μετὰ συνέσεως, βοηθούσης καὶ τῆς γενικῆς καταστάσεως ἐν Κρήτῃ, λόγῳ τῶν ἐπαναστάσεων καὶ ἀναστατώσεων, ἠῤῥησε τὴν περιουσίαν του σημαντικῶς. Εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις του προσέλαβεν ὡς συνεταιῖρον τὸν μονογενῆ υἱὸν του Ἀνδρέαν, μὲ τὴν ἐπωνυμίαν ΛΥΣΙΜΑΧΟΣ Α. ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ & ΥΙΟΣ.

A. Ο ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ ΑΝΔΡ. ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΥ

Ὅπως ἀναφέρομεν ἀνωτέρω⁸⁷, ὁ Λυσίμαχος, πρὶν ἀναχωρήσῃ δι' Εὐρώπην τὸ 1855, ἐμνηστεύθη τὴν πρωτότοκον θυγατέρα τοῦ μεγαλεμπόρου Ἑρακλείου Μιχαήλ Διαμαντίδου⁸⁸ Ἀριστέαν. Ἀλλά, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μνηστείας, ἣτις διήρκεσε πλέον τῶν 4 ἐτῶν, ὁ Διαμαντίδης ἠτύχησεν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις του καὶ ἀπώλεσε μέγα μέρος τῆς περιουσίας του, εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ καταβάλλῃ τὴν ὑποσχεθεῖσαν προίκα. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐψύχρανε τὸν μέλλοντα γαμβρόν, ὅστις ἐπέμεγεν εἰς τὰ ὑπεσχημένα. Ἡ μελλόνυμφος Ἀριστέα, ἣτις ἦτο μία ἐκ τῶν πλέον μορφωμένων Ἑλληνίδων τῆς ἐποχῆς, ἀντιληφθεῖσα τοῦτο, τοῦ εἶπε: «Πληροφοροῦμαι ὅτι δὲν θέλετε Ἀριστέαν ἀλλὰ χρήματα. Τούτῳ τῷ λόγῳ παρακαλῶ ὑμᾶς νὰ μὴν ἔλθετε πλέον εἰς τὴν οἰκίαν μας». Ἐν τέλει ὅμως ἐπῆλθε συμβιβασμὸς καὶ ὁ γάμος ἔγινε. Τὰ πρῶτα ἔτη δὲν ὑπῆρξαν ἀνθόσπερτα διὰ τοὺς νεονύμφους. Χάρις ὅμως εἰς τὰ ἀνώτερα φυσικὰ καὶ ἐπίκτητα προτερήματα τῆς Ἀριστέας, ἣτις ἦτο καὶ κατὰ τὴν ἡλικίαν μεγαλυτέρα τοῦ συζύγου της, τὰ ἐπικίνδυνα ἔτη παρήλθον καὶ ἡ οἰκιακὴ γαλήνη καὶ ἀλληλοεκτίμησις ἤρχισαν νὰ βασιλεύουν εἰς τὸν νεοπαγῆ οἶκον τοῦ Λυσιμά-

⁸⁷) Βλ. ἀνωτέρω σελ. 285.

⁸⁸) Ὁ Μιχ. Διαμαντίδης ἦτο υἱὸς τοῦ ἐπισκόπου Πέτρας Δωροθέου Διαμαντίδου 1825 - 1855. (Βλ. Μ. Γ. Παρλαμᾶ, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 358 ὑποσ. 9 καὶ 335 ὑποσ. 9). Ἡ οἰκία του ἀρχικῶς ἦτο εἰς τὴν συνοικίαν Καρὰ Καντὶ Μεῖντάνι (σημερινὴ Πλατεῖα Ρήγα Φεραίου). Ἀκολούθως ἠγόρασε τὸ κονάκι τοῦ Μουσταφᾶ Ναῖλη Πασᾶ, ἔναντι τῆς ἐκκλησίας τῶν Δυτικῶν, παρὰ τὸ μέγαρον Θειακῆ (ἀκολούθως Κατεχᾶκη), τὸ ὁποῖον ἐπίσης φκοδομήθη ἐπὶ παλαιότερων κτισμάτων τοῦ ἰδίου Μουσταφᾶ Ναῖλη Πασᾶ.

χου. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐγεννήθησαν τὰ πρῶτα τέκνα, ἡ Βικτωρία καὶ ὁ Ἄνδρέας, τὰ ὁποῖα συνέδεσαν, ἀρρήκτως πλέον, τοὺς συζύγους⁸⁹. Ὁ Λυσίμαχος ἀπέκτησε, ἐν τῷ προσώπῳ τῆς συζύγου του, τὸν πλέον πιστὸν φίλον καὶ σύμβουλον καθ' ὄλον τὸν βίον του. Εἰς ὅλας τὰς ὑποθέσεις του ἢ συμβουλὴ τῆς συζύγου του ἦτο ἢ βαρύνουσα καὶ πάντοτε συνωδεύετο ὑπ' αὐτῆς εἰς τὰ ταξίδια του. Ἀπέκτησε μετ' αὐτῆς πέντε τέκνα: Τὴν Βικτωρίαν⁹⁰, τὸν Ἄνδρέαν⁹¹, τὴν Στυλιανήν⁹², τὴν Καλλιόπην⁹³ καὶ τὴν Σκεύω⁹⁴, κατὰ τὴν σειρὰν τῆς γεννησέως των.

⁸⁹⁾ Ἡ Ἀριστέα ἔμεινε ὀρφανὴ μητρός, πρὶν ἢ νυμφευθῆ καὶ ἀνάλαβε τὴν διακυβέρνησιν τοῦ πατρικοῦ οἴκου καὶ τὴν προστασίαν τῶν δύο μικροτέρων ἀδελφῶν τῆς, τῆς Χαρίκλειας (συζύγου ἀκολούθως τοῦ Νικολάου Ἀετοῦ ἐκ Ρεθύμνης) καὶ τῆς Ἀμαλίας (συζύγου μετέπειτα τοῦ Ἀριστείδου Παπαδάκη ἐκ Ρεθύμνης ἐπίσης). Μολοντί δὲν συνεκέντρωνε τὰ προσόντα τῆς «θαυμασίας» Ἀργυρῆς Κρασάκη, ἦτο σοβαρά, σώφρων, σεμνή, εὐγενεστάτη τὸ ἦθος, πιστὴ σύζυγος, φιλόστοργος μήτηρ, εὐχαρὶς ἀδελφῆ, καλὴ φίλη, ἀρίστη παιδαγωγὸς τῶν τέκνων τῆς, πρόθυμος καὶ περιποιητικὴ πρὸς οἰκείους καὶ ξένους. Αἱ δοῦκισσαι τῆς Εὐρώπης, αἱ ξενιζόμεναι εἰς τὸν ξενῶνα τοῦ ὑποπροξένου τῆς Ἀγγλίας ἐλάτρευον κυριολεκτικῶς τὴν οἰκοδόμοισιν καὶ οἱ εὐπατρίδαι συμπεριφερόντο πρὸς αὐτὴν μετ' εὐλαβείας.

Ἐκτὸς τῶν πέντε ἐπιζησάντων τέκνων τῆς εἶχε καὶ πολλὰς ἀποβολὰς καὶ τέλος ἀπέθανε συννεψία τοκετοῦ διδύμων, ἀπὸ ἐπιλόχιον πυρετόν. Ἡ Ἀριστέα ἐγεννήθη τὸ 1836 καὶ ἀπέθανε τὸ 1877, ταφείσα εἰς τὸν οἰκογενειακὸν τάφον τῶν Καλοκαιρινῶν, εἰς Ἁγ. Μαθαῖον.

⁹⁰⁾ Ἡ Βικτωρία ὑπῆρξεν ἀνταξία τῆς μητρός τῆς. Ἐξεπαιδεύθη ἐν τῷ Λυκείῳ τῆς Λασκαρίδου ἢ Χρηστομάνου. Ἰγανδρευθῆ τὸν Ἀντώνιον Γ. Καπετανάκη, διαπρεπῆ ἱατρὸν, ὃ ὁποῖος εἶχεν ἐκπαιδευθῆ εἰς τὸ Λύκειον τοῦ Μπαρθ (Barth) ἐν Σμύρνῃ, ἀκολούθως δὲ εἰς Ἀθήνας καὶ Παρίσιους. Ἀπέβησε τὸ 1909, ἄνευ κληρονόμων καὶ ἀνέθεσεν εἰς τὴν σύζυγόν του τὴν φροντίδα νὰ ἱδρῦσῃ ἐν Ἡρακλείῳ φιλανθρωπικὸν κατάστημα ἐκ τῆς περιουσίας του, ἀνερχομένης εἰς 200.000 φράγκ. Πράγματι ἡ Βικτωρία ὑποδόμησε τὸ «Καπετανάκειον» ἴδρυμα, προοριζόμενον διὰ γηροκομείον, τὸ ὁποῖον ὁμως στεγάζει σήμερον ἐπαρκῶς καὶ εὐπρεπῶς τὰ δύο Γυμνάσια Ἀρρένων. Ἡ Βικτωρία ἀπέθανε τὸ 1938 καὶ ἐτάφη εἰς τὸν οἰκογενειακὸν τάφον τῶν Καλοκαιρινῶν. Ἐπὶ τῆς ἐπιταμῆδος πλακὸς εἶναι γεγραμμένα: Βικτωρία Α. Καπετανάκη, τὸ γένος Α. Καλοκαιρινοῦ 1862 - 1938.

⁹¹⁾ Περὶ τοῦ Ἄνδρέα, κυρίου ἐκπροσώπου τῆς οἰκογενείας Καλοκαιρινῶν τῆς 3ης γενεᾶς, θὰ ἀσχοληθῶμεν κατωτέρω εἰς τὸ εἰδικὸν κεφάλαιον IV.

⁹²⁾ Ἡ Στυλιανὴ ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ Λύκειον Χίλλ. Ἰγανδρευθῆ τὸν Μίωνα Ἡσυχάκη ἐκ Χανίων, δικηγόρον καὶ πολιτευτὴν ἀπὸ τὸ 1879. Ἡ Στυλιανὴ ἀπέθανεν ἐκ τύφου εἰς ἡλικίαν 38 ἐτῶν, καταλιπούσα τρία τέκνα: Τὸν Ἀντώνιον, τὸν Λυσίμαχον καὶ τὴν Ἀριστέαν, σύζυγον Βασιλ. Κριμπα.

⁹³⁾ Ἡ Καλλιόπη, ἡ ὁποία ἐσπούδασεν ἐπίσης εἰς τὸ Λύκειον Χίλλ, συνεζεύχθη μετὰ τοῦ ἐκ Χανίων καὶ ἐν Ἡρακλείῳ ἐγκατεστημένου νομομαθοῦς καὶ ὑποπροξένου τῆς Ρωσίας ἐν Ἡρακλείῳ Γεωργίου Μητσοτάκη. Ἀπέκτησε πέντε τέκνα: Τὴν Σκεύω, τὸν Λυσίμαχον, τὸν Ἰωάννην, τὴν Βικτωρίαν καὶ τὸν Στέλιον.

⁹⁴⁾ Ἡ Σκεύω ἐξεπαιδεύθη ἐπίσης εἰς τὸ Λύκειον Χίλλ καὶ συνεζεύχθη μετὰ τοῦ Ν. Τσαγκάκη, τὸν ὁποῖον διώρισεν ὁ πενθερὸς του διεργνηνέα τοῦ Ἀγγλικοῦ

‘Ο Λυσίμαχος, όπως και ο πατήρ του, νέος εισέτι ἀπώλεσε τὴν σύζυγόν του πολὺ ἐνωρίς. Ἀπέθανεν, ὡς ἀναφέραμεν ἀνωτέρω (βλ. ὑποσ. 39), συνεπεία ἐπιλοχίου πυρετοῦ. Δὲν συνῆψε δεύτερον γάμον, ἀλλ’ ἐφρόντισε διὰ τὴν ἀνατροφήν τῶν τέκνων του, προσλαβὼν μάλιστα διὰ τοῦτο ἐλβετιδὰ οἰκοδιδάσκαλον ⁴⁵.

B. Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ 1893 ΚΑΙ Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ

Αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ Λυσιμάχου Καλοκαιρινοῦ προώδευον καὶ ἡ οἰκογενειακὴ ζωὴ του συνεχίζετο ἤρεμος μέχρι τοῦ θέρους τοῦ 1898.

Ὑποπροξενείου, τοῦ ὁποῖου προΐστατο ὁ ἴδιος, διὰ νὰ τὸν περιβάλλῃ μὲ τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν. Ἀλλ’ ἡ τύχη τῆς Σκεύως δὲν ἦτο εὐνοϊκὴ δι’ αὐτήν. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1898, ὁπότε ἐφρονεύθη καὶ ὁ πατήρ της, ἡ Σκεύω ἐσφάγη μετὰ τοῦ μικροῦ τέκνου της, τοῦ πενθεροῦ καὶ τῆς πενθερᾶς της καὶ δύο ὑπηρετριῶν ἐντὸς τῆς οἰκίας των, τὴν ὁποῖαν ἐνέπρησαν ἀκολούθως οἱ Τούρκοι. Ἡ οἰκία των εὑρίσκετο εἰς τὴν ὁδὸν 25 Αὐγούστου, ὅπου σήμερον τὰ γραφεῖα τοῦ τουριστικοῦ Γραφείου Κρέτα.

Ἡ Κρητικὴ Μοῦσα ἐθρήνησε τὸ γεγονός :

...*Εἰ ὁ Τσάγκας ἐφρονεύθηκε καὶ ὅλη ἡ φαμελιά του
ὁ γυιὸς του μόνον σώθηκε καὶ ἡ ὑπερήγιά του.*

*Ἡ νύφη νιού ἴσως ἐκεῖ, τοῦ Λυσιμάχου ἡ κόρη
τὴ σχίσανε ἀζωντανή, οἱ Τούρκοι, οἱ αἰμοβόροι.
ἐσφάζανε τ’ ἀγόρι τῆς, δέκα μηνῶ παιδάκι...*

(βλ. Κωνστ. Ζέρβα (Ζερβουδάκη), Αἱ ἐν Ἡρακλείῳ Σφαγαὶ τῆς 25 Αὐγούστου 1898, σ. 5 καὶ 6).

Τελευταίως ὁμως ἐπληροφόρηθην παρὰ τοῦ κ. Γεώργ. Μαστοράκη, ἐμπόρου ἐξ Ἡρακλείου, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Βαλκανικῶν Πολέμων, ὅτε ἦτο στρατιώτης, κατελήφθη ἀλθανικὸν χωρίον, ὅπου γυνὴ τις ἀγωνιστῆ, ἠρώτησε τοὺς στρατιώτας πῶθεν κατὰγονται. Πληροφορηθεῖσα δὲ ὅτι εἶναι ἐξ Ἡρακλείου τοὺς ἠρώτησε ἂν γνωρίζουν τὸν Ἀνδρέαν Καλοκαιρινόν, ὅστις εἶναι ἀδελφός της. Τὴν πληροφορίαν ταύτην μετέδωσαν εἰς Ἡράκλειον, ὃ δὲ Ἀνδρέας Καλοκαιρινός ἀπέστειλε τὸν Καπετὰν Πολυξίγγκη εἰς ἀναζητήσιν της, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ τὴν ἀνεύρῃ. Ἡ πληροφορία αὕτη ἄγει εἰς τὴν ἀκόλουθον σκέψιν: Εἶναι πιθανόν κατὰ τὴν σφαγὴν νὰ συνελήφθη ἡ Σκεύω ὑπὸ Τουρκαλθανῶ τινός, ὃ ὁποῖος νὰ τὴν παρέλαβε μεθ’ ἑαυτοῦ εἰς Ἀλθανίαν καὶ νὰ τὴν συνεζεύχθη, ὅπου ἐπέζησε, δίχως νὰ θυνηθῇ, φυσικά, νὰ δώσῃ σημεῖα ζωῆς. Ἐθεωρήθη δὲ ὡς σφαγεῖσα, δίχως νὰ εἶναι δυνατόν νὰ διαπιστωθῇ τοῦτο, ἐπειδὴ ἐκὰν ἡ οἰκία της καὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εὑρεθῇ τὸ πτώμα της, ὁπότε μόνον ὁ θάνατός της θὰ ἐθεωρεῖτο βέβαιος. Δὲν ἀποκλείεται συνεπῶς νὰ ζῇ εἰσέτι, ἀφοῦ μάλιστα ἦτο ἡ ὑστερότοκος θυγάτηρ τοῦ Λυσιμάχου. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι μεταξὺ τῶν παλαιωτέρων Ἡρακλειωτῶν τῆς ἐποχῆς τῶν γεγονότων, ὑπῆρξεν ἡ διάδοσις ὅτι ἡ Σκεύω δὲν ἐσφάγη, ἀλλ’ ἀπήχθη ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς Ἰωάννινα. Ὁ Ν. Σταυρινίδης, ὅστις διατείνεται ὅτι ἔχει στοιχεῖα ἐπὶ τοῦ θέματος, ἠρνήθη νὰ τὰ παραχωρήσῃ, προκειμένου νὰ ἀσχοληθῇ ἐπ’ αὐτοῦ εἰδικῶς.

⁴⁵ Ὁ Λυσίμαχος συνῆψε σχέσεις μετὰ τινος γυναικός, ἐξ ἧς ἀπέκτησεν υἱόν,

Τὴν 25 Αὐγούστου τοῦ ἔτους τούτου, ἀπόσπασμα Ἀγγλικοῦ στρατοῦ, ἐκτελοῦν ἀπόφασιν τῶν Ναυάρχων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, κατέλαβεν τὰ φορολογικὰ γραφεῖα τοῦ τελωνείου Ἑρακλείου, διὰ τὰ ἐγκαταστήσῃ εἰς αὐτὰ χριστιανούς ὑπαλλήλους, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦτο ὁ Στυλιανὸς Ἀλεξίου, ὁ μετέπειτα ἐκδότης τοῦ Ἐρωτοκρίτου, πατὴρ τοῦ Λευτέρη Ἀλεξίου. Οἱ Τοῦρκοι, ἐνῶ εἰς τὰ Χανιά καὶ τὸ Ρέθυμνον εἶχον ἤδη ἐγκατασταθῆ οἱ Χριστιανοὶ ὑπάλληλοι εἰς τὰ τελωνεῖα, χωρὶς τὰ σημειωθῆναι ἐπεισόδια, ἠθέλησαν νὰ ἐμποδίσουν διὰ τῆς βίας τὴν ἐγκατάστασιν αὐτὴν καὶ ἐπῆλθεν ἡ σύγκρουσις καὶ αἱ σφαγαὶ τοῦ Ἑρακλείου, γνωσταὶ ἀπὸ τὴν πολυπαθῆ ἱστορίαν τῆς πόλεως.

Μεταξὺ τῶν πρώτων τοὺς ὁποίους ἔσφαξαν οἱ Τοῦρκοι ἦτο καὶ ὁ Λυσιμάχος Καλοκαιρινός, μὴ λαθόντες ὑπ' ὄψει οὔτε τὴν ἀγγλικὴν ὑπηκοότητά του, οὔτε τὴν προξενικὴν του ιδιότητα. Τοὺς εἴλκυσεν ἐκεῖ περισσότερον ἢ γενικὴ μανία τῆς καταστροφῆς καὶ ἡ ἐλπίς τῆς πλουσίας λείας, καθότι, ἐκτὸς τοῦ ἀφθόγου χρήματος καὶ τῶν πλήρων ἀποθηκῶν τοῦ Λυσιμάχου, εἶχον συγκεντρωθῆ εἰς τὸν οἶκόν του, διὰ τὰ προστατευθῆναι ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν σημαίαν, ὅπως συνέβαινε συνήθως καθ' ὅλας τὰς προηγουμένους ἐπαναστάσεις⁴⁹, ὅλα τὰ τιμαλφῆ καὶ τὰ

τὸν ὁποῖον καὶ ἀνέλαθε νὰ σπουδάσῃ, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν ἱερατικὸν βίον.

⁴⁹ Ὁ ἐξώγαμος οὗτος υἱὸς τοῦ Λυσιμάχου, τὸν ὁποῖον σημερινοὶ Ἑρακλειῶται συνομήλικοί του, μετὰ τῶν ὁποίων ἐφοῖτα εἰς τὸ σχολεῖον, ἐνθυμοῦνται, καὶ ὁ ὁποῖος διέμενε μετὰ τῆς μητρὸς του εἰς οἰκίαν παρὰ τὸ Μποδοσάκειον (ὁδὸς Γοργολατίνη), ἐσπούδασε πράγματι θεολογίαν καὶ σήμερον εἶναι ἐπίσκοπος εἰς τὴν μονὴν Μπαλουκτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡλικίας 65 περίπου ἐτῶν, λαθῶν μάλιστα τὸ ὄνομα τοῦ μητροπολίτου Αἰτωλοακαρνανίας Γερασίμου, θεοῦ τοῦ Λυσιμάχου (βλ. ὕπομ. 5).

⁵⁰ Ὁ Ἰω. Μουρέλλος ἀναφέρει εἰς τὴν ἱστορίαν του ὅτι μεταξύ τῶν φονευθέντων κατὰ τὴν σφαγὴν τοῦ Ἑρακλείου τοῦ 1898 ἦτο καὶ «ἡ σύζυγος τοῦ ὑποπροξένου Λυσ. Καλοκαιρινοῦ, ὀνομαζομένη Αἰκατερίνη μετὰ 4 τέκνων τῆς. Αὕτη δὲν ἦτο νόμιμος σύζυγός του. Ἦτο δὲ ἔγκυος», (βλ. Ι. Δ. Μουρέλλου, Ἱστορία τῆς Κρήτης, Β' ἐκδόσις, τόμ. Γ', Ἑρακλειὸν Κρήτης, σ. 1654). Δὲν γνωρίζω ἂν πρόκειται περὶ τῆς μητρὸς τοῦ ἐπισκόπου Γερασίμου. Πιθανόν εἶναι ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου, περὶ τοῦ ὁποῦ ἀναφέρει καὶ τὸ ποίημα τῆς σφαγῆς:

*Σφάξαν τὴν παραμίαν νιου μαζί μὲ τὰ παιδιά της,
ἀζωνιανῆς τοῦ κόβανε τῆς ἄμοιρης τ' αὐτιά της.*

⁴⁹ Κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ 1866 - 69, 1878, 1896 - 97 τρεῖς ἕως τέσσαρες χιλιάδες Χριστιανῶν πάσης ἡλικίας, φεύγοντες τὴν βαρβαρότητα τῶν Τούρκων, κατέφευγον, ὡς εἰς ἄσυλον, εἰς τὴν οἰκίαν καὶ τὰ ἐργοστάσια τοῦ Καλοκαιρινοῦ, κομίζοντες μεθ' ἑαυτῶν πᾶν ὅ,τι πολύτιμον εἶχον, διὰ τὰ προστατεύσουν ἑαυτοὺς καὶ τὰ πράγματά των, ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς ἀγγλικῆς σημαίας. Καὶ ὄχι μόνον προστασίαν καὶ ἀσφάλειαν εὗρισκον, ἀλλὰ καὶ περιθάλψιν.

πράγματα ὄχι μόνον τῶν περισσοτέρων Χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν Μονῶν⁴¹.

Ὁ βιογράφος τοῦ Ἰάκωβος ἐπιρρίπτει εὐθύνην εἰς τὸν Λυσιμάχον, διὰ τὴν καταστροφὴν διότι: «ἔπρεπε νὰ λάβῃ ὕπ' ὄψει τοῦ τὸν προηγούμενον ἐμπρησμόν τῶν Χανίων (Ἰανουάριος 1897), κατὰ διαταγὴν τοῦ ἀπολυταρχικοῦ Σουλτὰν Χαμίτ, τὴν συμμαχίαν τοῦ φεσοφόρου συνταγματάρχου Τσερμαπίτ, φρουράρχου Ἡρακλείου μετὰ τῶν Τούρκων καὶ τὴν θρασύτητα τούτων, τοὺς ὁποίους, ἢ εὖνοια τῆς Εὐρώπης, ὁ φανατισμός, ἢ βαρβαρότης εἶχον ἀποθραύσει πρὸς τὸ κακουργεῖν, καὶ νὰ φροντίσῃ νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν ζωὴν του καὶ τῶν τέκνων του καὶ τὴν κινητὴν περιουσίαν, ἐγκαταλείπων τὸ Ἡράκλειον, καὶ σὴν καὶ οἱ ἄλλοι Χριστιανοὶ θὰ ἐφρόντιζον ἐγκαίρως νὰ προστατευθοῦν, ἔχοντες τοῦτον ὡς ποράδειγμα».

Ἡ Κρητικὴ Λαϊκὴ Μοῦσα θρηνεῖ τὰ θλιβερὰ γεγονότα τῆς σφαγῆς τοῦ Λυσιμάχου:

.

Ὁ φόνος τοῦ Λυσιμάχου

*Ἐτιρεξεν ὄλη ἡ Τουρκιά, στοῦ Λυσιμάχου φθάνει·
ἡ λυσσασμένη ἡ Τουρκιά ὄλα τὰ πόστα πιάνει.
Φωνάζανε ἀδυνατά, ἀφεντικό, τί κάνεις;
"Ἄν δὲν μᾶς δώσεις τὸ χρυσό, τὴν κεφαλὴ σου χάνεις.
Λυσιμάχος τοὺς ἔδωσε τις λίρες μὲ σακκέτα,
μὰ ἡ Τουρκιά τὸν ἔπιασε καὶ δὲν τὸν ἐπαρέτα.
Ὁ Λυσιμάχος τοὺς ἔκαμε τὴν κάσα τότε φόρα,
ἐκεῖ συνάχθηκ' ἡ Τουρκιά ὄλη ἀπὸ τὴ Χώρα.
Ἐράξανε στὰ λάφυρα, τοὺς ὑπαλλήλους σφάζουν.
Τὰ παλληκάργια τοῦ Τουρκιάς τὰ χρήματα μοιράζουν.
Λυσιμάχος ἐφώνιαξε πὼς ἦτονε ἐγγλέζος.
Ἡ κεφαλὴ σου δὰ κοπεῖ ἄν εἶσαι καὶ κινέζος.
Τὴ φόρμα του πετάξανε, κόβουν τὴν κεφαλὴν του,
οἱ Τοῦρκοι τὸν ἐσφάξανε, πού 'χε στήν προσταγὴν του.

⁴¹) Ὁ Ἄνδρ. Λυσ. Καλοκαιρινὸς ἀναφέρει εἰς τὸ χειρόγραφον ἡμερολόγιόν του σ. 38, ὅτι «εἶχε προσταίνει εἰς τὸν Ἄγγλον σιραιτὸν Chetwside τὴν φρούρησιν τοῦ λαμπροῦ ναοῦ τοῦ πολιοῦχου Ἁγ. Μηνᾶ ὑπὸ ἀγγλικῆς φρουρᾶς, τοῦ σεμνώματος τούτου τῆς Κρήτης, ὅπερ καὶ ἔβραξε καὶ ἐκεῖ συνεκέντρωσαν ὄλα τὰ πράγματα τῶν Χριστιανῶν, ἅτινα, εὐτυχῶς ἐκτὸς ἐλαχίστων τινῶν, διεσώθησαν, ὅπερ προφανῶς ὀφείλεται εἰς θαῦμα τοῦ προστάτου Ἁγ. Μηνᾶ, διότι κατὰ τὴν ὥραν τῆς σφαγῆς οὔτε ἀγγλικὴ φρουρὰ ὑπῆρχε καὶ ἐν τούτοις ἔμεινεν ἄθικτος ὁ Ἱερός Ναός».

Ὁ Λυσίμαχος στηρίζετο πῶς εἶχε δυὸ πατέριες,
 μὰ ἢ Τουρκιὰ τοσοῦ πάτησε καὶ τοσοῦ ἄκαμε ἀρένιες.
 Σφάξαν τὴν παραμάνα νιου μαζί μὲ τὰ παιδιὰ τῆς,
 ἄζωνιανῆς τοῦ κόβανε τῆς ἄμοιρης τ' ἀδιδιά τῆς.
 Κρουμμένοι ἴσανε κάμποσοι Χριστιανοὶ στὴ στέρνα,
 οἱ Τοῦρκοι τῆς ἐρρίχγανε τὰ ξύλα ἀναμμένα.

Τὰ σπία τῶ Λυσίμαχου τὰ εἶχαν ἀποθήκες,
 γι' αὐτὸ ἐμαζωχτήκανε οἱ Τοῦρκοι σὰν τοσοῦ σφῆκες.
 Τὰ πράγματα τῶ Χριστιανῶ πού ἴσαν στὴν ἰποθήκη
 οἱ Τοῦρκοι τῶς τ' ἀρπάξανε, σὰν πεινασμένοι λύκοι.
 Ἐκεῖ ἔχεν ὁ Λυσίμαχος ἐγγλέζικη πανιέρα,
 κανέναν δὲν τὸ ἤλιπιζε, πῶς θὰ χαθοῦν μιὰ μέρα.
 Ἦτονε χρῆμα μπόλικο σὲ τούτη τὴν οἰκία,
 καὶ σκευὴ τῶν ἐκκληριῶν ἀπὸ πολλὰ χωρία.
 Μ' ἀκόμα καὶ τῶν πλούσιων, ὅλα τὰ πράγματά των.
 καὶ τῶν Μονῶν τ' ἀσημικὰ καὶ ὅλα τὰ ἱερά των.
 Ἦσαν ἐκεῖ καὶ χρῆματα τῆς Δημογεροντίας,
 τῶν χωρικῶν τὸ στήριγμα καὶ ὅλης τοῦ πολιτείας.
 Καὶ τῶν Μονῶν τὰ χρῆματα πού ἴσαν γιὰ τὰ σχολεῖα,
 καὶ ὅλα τὰ ἐμπορεύματα, πού ἔχεν ἡ πολιτεία.
 Ἦτονε φρίκη τὸ ποσόν, πού ἴτο σιουὺ Λυσιμάχου.
 Ὡς καὶ τ' ἀρχιερατικὰ Κρήτης τοῦ Ἱεράρχου.
 Λάδι δκάδες εἶχανε ἐξήκοντα χιλιάδες,
 ὅλα αὐτὰ τ' ἀρπάξανε οἱ ἄτιμοι ἀγάδες.
 Ἔπειτα δώκανε φωθιά σ' ὅλη τὴ συνοικία.
 Πολλοὶ Ρωμιοὶ καήκανε εἰς τὴν πολιορκία.
 Παμπόνηρος ὁ διοικητῆς ἤκανε πῶς θυμώνει,
 καὶ τὴν Τουρκιὰ ἐξύγωνε, καὶ ἤκανε πῶς μαλώνει,

(Βλ. Κωνστ. Ζέρβα (Ζερβουδάκη), Αἰ ἐν Ἡρακλείῳ σφαγαλὴ τῆς 25
 Αὐγούστου 1898, σ. 7 κ. ἐξ.).

Αὐτὸ ὑπῆρξε τὸ τραγικὸν τέλος τοῦ Λυσιμάχου Καλοκαιρινοῦ εἰς
 ἡλικίαν 60 ἐτῶν⁴⁹.

⁴⁹ Ὁ Λυσίμαχος Καλοκαιρινὸς ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Τουρκικοῦ ὄχλου διὰ σφαί-
 ρας εἰς τὴν οἰκίαν του, ἢ ὅποια ἐδρίσκετο ὅπου σήμερον τὸ ἐλαιουργεῖον Μήτσο-
 τάκη, ἐναντι, πρὸς Ν, τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγ. Πέτρου (τέμενος Σουλτάν Ἰμπραῖμ) παρὰ
 τὸ Μπεντενάκι. Καὶ οὗτος ἐτάφη εἰς τὸν περίβολον τοῦ Ἁγ. Ματθαίου. Ὁ υἱὸς
 του ἀνήγειρεν ἀργότερον τὸν καλλιμάρμαρον τάφον εἰς τὸ σημερινὸν νεκροταφεῖον,
 ὅπου καὶ ἡ προτομὴ του, κάτωθεν τῆς ὁποίας ὑπάρχει τὸ ἀκόλουθον ἐπίγραμμα:

III. — ΜΙΝΩΣ ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ

Ὁ Μίνως ἦτο ὁ ὑστερότοκος υἱὸς τοῦ Ἀνδρέου Δ. Καλοκαιρινοῦ, γεννηθεὶς τὸ 1843⁴⁹. Ἦτο μόλις ὀκτὼ ἐτῶν ὅταν ἀπέθανε τὸ 1850 ἡ μητέρα του. Ἰδίως μετὰ τὸν θάνατον τῶν ἀδελφῶν του Θρασυβούλου, Μύρωνος καὶ Πηνελόπης ἔμεινε τὸ χαϊδεμένο παιδί τοῦ τόσοσιν τρωθέντος διὰ τοῦ θανάτου τεσσάρων μελῶν τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἀνδρ. Δ. Καλοκαιρινοῦ. Διὰ τὴν ἀνατροφήν του προσελήφθη ἡ χήρα Ἀργυρῆ Γεωργ. Στεργιάδου, συγγενῆς τῆς μάμμης τοῦ Ἀργυρῆς Κρασάκης.

Ὁ Μίνως ἔκοσμεῖτο μὲ δλα τὰ προτερήματα τοῦ πατρὸς του. Ἐἶχε ἀνάστημα ἀνδρικόν καὶ κανονικόν, ἦθος προσηγές, ἦτο φιλότιμος καὶ κατὰ τὰς σπουδὰς του διεκρίθη ἐπὶ φιλοτιμίᾳ, φιλομουσίᾳ καὶ ἀρίστη διαγωγῇ. Ἦτο ἐπίσης οἰκονόμος, εὐσεβὴς πρὸς τὸ θεῖον, ἐλεήμων, καλοκάγαθος, ἠθικός καὶ φιλοδίκαιος.

Μετὰ τὸ τέλος τῶν γυμνασιακῶν σπουδῶν του εἰς Σῦρον ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὅπου ἐφοίτησεν ἐπὶ ἓν ἔτος. Ἀλλ' ἀσθενήσαντος τοῦ πατρὸς του ἐγκατέλειπε τὰς σπουδὰς του, καὶ συνώδευσε τὸν πατέρα του εἰς Παρισίους. Μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του καὶ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν καταστιχογράφου καὶ διαχειριστοῦ τῶν κτημάτων των, ἐπιδείξας φιλοπονίαν καὶ ἱκανότητα.

Μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Λυσιμάχου συνειργάσθη μέχρι τοῦ 1871

ΛΥΣΙΜΑΧΟΣ ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ

γεννηθεὶς ἐν ἔτει 1838

θύμα τῶν ἐν Ἡρακλείῳ σφαγῶν

25 Αὐγούστου 1898

Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀνδρέου ἀναφέρει εἰς τὰ χειρόγραφα ἀπομνημονεύματά του (σ. 4 - 5) τὰ ἀκόλουθα: «Ἐκ τοῦ αἵματός μας ἐθυσιάσθησαν ὁ πατήρ μου, περὶ οὗ ὁ Μιχαηλιδάκης (Ἀντώνιος) χθὲς (30 Σεπτεμβρίου 1904) ἔπλεξε ἐγκώμια διὰ τὰς ταλαιπωρίας του ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις καὶ πάντοτε ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων... ἡ ἀδελφή μου Σκεῦω καὶ τὸ τέκνον τῆς Γεώργιος καὶ ὁ ἠθικός ἐξάδελφός μου Ἀνδρέας (υἱὸς τοῦ Μίνως). Ἀλλὰ βεβαίως δὲν ἀπόλλυται μάλιστα τὴν ζωὴν θυσιάζομένων πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς γλυκιάτης πατρίδος... Τὸ γὰρ χρησιμεύει ὁ θάνατος ἑνὸς ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος του εἶναι κέρδος, ἡμείψθη δὲ πλουσιοπαρόχως ὑπὸ τοῦ εὐγνώμονος Κρητικοῦ Λαοῦ μετὰ βαθύος αἰσθήματος ἐγγνωμοσύνης, ἀναπολοῦντες καὶ μακαρίζοντες τοὺς κατὰ τὴν σφαγὴν θυσιασθέντας καὶ ἰδίᾳ τὸν ἀειμνηστον πατέρα μου, ὃν διακρίνουσι πάντων τῶν ἄλλων, διότι ἐκ καθήκοντος ὡς Πρόξενος ἔμεινε καὶ ἐθυσιάσθη».

⁴⁹⁾ Πολλὰ ἐκ τῶν ἀναφερομένων ἐνταῦθα περὶ τοῦ Μίνως Καλοκαιρινοῦ ὁφείλω εἰς πληροφωρίαν τοῦ υἱοῦ του κ. Λέοντος Καλοκαιρινοῦ, τὸν ὅποιον εὐχαριστῶ καὶ ἐνταῦθεν διὰ τὴν προθυμίαν μεθ' ἧς προσεφέρθη νὰ μὲ βοηθήσῃ πρὸς τοῦτο. Εἰς τὸν ἴδιον ὀφείλω ἐπίσης καὶ τὴν ἐνταῦθα δημοσιευομένην φωτογραφίαν τοῦ πατρὸς του.

μετ' ἀμοιβαίας ἀγάπης καὶ ἐκτιμήσεως καὶ ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης. Ἐντὸς ἐπταετίας, ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς των, ηὔξήθη σημαντικῶς ἡ κοινὴ πατρικὴ κληρονομία. Ἄλλ' ὁ μεσολαβήσας ἐν τῷ μεταξὺ γάμος τοῦ Μίνως, ἡ δημιουργία χωριστῆς οἰκογενείας καὶ ὁ χωρισμὸς τῶν συμφερόντων τῶν δύο ἀδελφῶν, ὡς καὶ ἄλλα περιστατικά, ἐδημιούργησαν ἀφορμὰς διαλύσεως τῆς συνεργασίας των καὶ διανομῆς τῆς κοινῆς περιουσίας, ὡς ἀναφέραμεν ἀνωτέρω⁵⁰.

Ὁ Μίνως ἴδρυσεν ἀτομικὸν ἐμπορικὸν οἶκον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Μ. Α. CALOCHERINOS. Ἠγόρασε τὸ σαπωνοποιεῖον τοῦ Ζαφὲρ Βέη καὶ ἐβελτίωσε τὴν ποιότητα τοῦ σάπωνος εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε νὰ λαμβάνῃ τὰ πρῶτα βραβεῖα εἰς τὰς διαφόρους παγκοσμίους ἐκθέσεις, καὶ νὰ γίνῃ προμηθευτὴς τῶν βασιλικῶν αὐλῶν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Μολοντί ὁ Μίνως εἶχε τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα τοῦ πατρὸς του καὶ ἦτο φιλόπνονος καὶ δημοφιλέστερος τοῦ ἀδελφοῦ του ἀπετύγχανεν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις του. Ὅταν κατεστράφησαν οἱ ἀμπελῶνες τῆς Γαλλίας ὑπὸ τῆς φυλλοξήρας καὶ αἱ τιμαὶ τοῦ οἴνου ἀνῆλθον, ἔκαμεν ἐκτεταμέναις ἀμπελοφυτεῖαις, δαπανήσας πρὸς τοῦτο πλέον τῶν 300.000 φράγκων, μέγα μέρος τῶν ὁποίων προήρχετο ἐκ δανείων, χρησιμοποίησας ἐπίσης πρὸς τοῦτο μίαν μεγάλην κατάθεσιν χρημάτων, τὴν ὁποίαν εἶχε κάμει κάποιος ἑτοιμοθάνατος οἰκογενειάρχης πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν ἀνγλικῶν τέκνων του⁵¹. Δυστυχῶς δι' ἐκεῖνον ἡ Γαλλία ἐπέβαλεν ὑψηλοὺς εἰσαγωγικοὺς δασμοὺς εἰς τὸν οἶνον καὶ οἱ οἴνοπαράγωγοι τῆς Ἰσπανίας καὶ Ἰταλίας ἔκαμαν μεγάλας προσφορὰς, ὥστε νὰ μειωθοῦν ἀντὶ νὰ αὐξηθοῦν αἱ τιμαὶ. Τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τῆς οἰκονομικῆς του καταρρεύσεως, διότι ἠναγκάσθη νὰ δανεῖζεται ἀπὸ ἀσυνειδήτους τοκογλύφους μὲ ὑπερόγκους τόκους μέχρι 18,5 %^ο, ὑποθηκεύων τὸ ἔνα μετὰ τὸ ἄλλο τὰ κτήματά του. Τὸ 1887 ἐβαρύνετο μὲ χρέη τοκογλυφικὰ πλέον τῶν 10.000 λιρῶν. Τέλος, τὸ 1895, ἐκηρύχθη εἰς κατάστασιν πτωχεύσεως, ἐστερήθη τὸ δικαίωμα ἐξασκίσεως τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ ἐμπόρου καὶ τὰ κτήματά του ἔμειναν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐπὶ ὑποθήκῃ δανειστῶν του εἰς ἀσημάντους τιμὰς, ἐλλείψει ἀγοραστῶν.

⁵⁰) Βλ. σ. 288.

⁵¹) Εἰς τὰ Ἀρχεῖα τῆς Δημογεροντίας Ἡρακλείου ὑπάρχει ἔγγραφόν του ὑπὸ χρονολ. 2 Ἰανουαρίου 1885, διὰ τοῦ ὁποῦ ζητεῖ νὰ διατάξῃ ἡ Δημογεροντία τὴν Χριστιανικὴν Ὀρφανικὴν Τράπεζαν νὰ τῷ μετρήσῃ τὰς καταθέσεις ἐκ γροσίων 19.846,52, τῶν ὀρφανῶν Κυριακῆς καὶ Παρασκευῆς, τέκνων τοῦ ἀποθανόντος Ἰωάννου Κ. Σφακιανῆ ἐκ Ποταμιῶν Πεδιάδος, τῶν ὁποίων ἦτο ἐπίτροπος. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἔθεσεν ὑπ' ὄψιν μου ὁ ταξινομήσας τὸ Ἀρχεῖον τοῦτο ἀείμνηστος φίλος καθηγητὴς Σπ. Πλατάκης.

Ἡ ἔλλειψις δὲ αὕτη τῶν ἀγοραστῶν ἀντὶ νὰ σταματήσῃ τοὺς πλειστηριασμούς, ὡς συνήθως ἐγένετο, ἐπέσπευσε τούτους καὶ ἐξεπλειστηριάσθησαν κτήματα, χωρὶς ποτὲ νὰ καταβληθῇ τὸ ἐκπλειστηρίασμα ἢ νὰ συμφηφισθῇ πρὸς μεταγραφὴν τοῦ κτήματος.

Ὁ Μίνως εἰς προκεχωρημένην ἡλικίαν ἐπανέλαβε τὰς σπουδὰς του εἰς τὴν νομικὴν, τῆς ὁποίας ἀνηγορεύθη διδάκτωρ, θέλων νὰ ἐξασκῆσῃ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου⁵² πρὸς βιοπορισμὸν καὶ πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ κατὰ τῶν κατεχόντων τὰ κτήματά του δικαστικοῦ ἀγῶνος, τὸν ὁποῖον διέκοψεν ὁ θάνατός του τὸ 1907.

Τὸ 1881 διεξεδίκησε τὸ ἐκ 300.000 φράγκων βραβεῖον τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως διὰ φάρμακον κατὰ τῆς φυλλοξήρας, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Στράβων καὶ πρῶτος ἐκεῖνος προέτεινε. Αἱ γενόμεναι ὅμως δοκιμαὶ ἔδωσαν μερικὴν μόνον ἐπιτυχίαν καὶ τὸ βραβεῖον δὲν ἀπενεμήθη.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον θὰ τιμᾷ ἔσαι τὴν μνήμην τοῦ Μίνως, ἦτο ὁ ἔρως του πρὸς τὴν Ἀρχαιολογίαν. Αἱ προσφιλεῖς εἰς αὐτὸν μελέται τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ ὁ πόθος του νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι τὰ γραφόμενα παρ' αὐτῶν σχετικῶς μὲ τὸν Μίνωα καὶ τὴν Κνωσὸν δὲν ἦσαν μῦθοι, τὸν ἤγαγον εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐπιχειρήσῃ τὸ 1878, ἰδίᾳ δαπάνῃ, τὴν πρώτην συστηματικὴν ἀρχαιολογικὴν ἀνασκαφὴν ἐν Κρήτῃ, εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας Κνωσοῦ, ἀποκαλύψας, πρῶτος αὐτός, τμῆμα τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Μίνως καὶ μάλιστα εἰς ἀνεκδότους σημειώσεις του, μετὰ σχεδιαγραμμάτων, περιγράφει τὰς ἀνασκαφὰς αὐτάς. Αἱ πρῶται αὐταὶ ἀνασκαφαὶ ἐν Κνωσῷ ἔδωσαν 12 μεγάλους πίθους καὶ 365 διάφορα ἄλλα ἀντικείμενα, ἐκ τῶν ὁποίων ἀνὰ ἓνα πίθον καὶ τινα ἀντικείμενα ἐδώρησεν εἰς τὰ μουσεῖα Λονδίνου, Παρισίων καὶ Ρώμης καὶ 3 πίθους εἰς τὴν τότε ἰδρυθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἄλλων ἀρχαιοφίλων, Ἰωσήφ Χατζηδάκη, Στ. Ξανθουδίδου κλπ., Ἀρχαιολογικὴν Συλλογὴν τοῦ Φιλελευθευτικοῦ Συλλόγου Ἡρακλείου, ἣτις ἀπετέλεσε τὸν ἀρχικὸν πυρῆνα τοῦ σημερινοῦ Μουσείου. Ὁ εἰς τὸ Μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν εὐρισκόμενος πίθος εἶχε δωρηθῆ ἀρχικῶς εἰς τὸν τότε διάδοχον Κωνσταντῖνον. Τὰ ὑπόλοιπα τῶν εὐρημάτων του ἀπετέλεσαν τὴν ἰδιωτικὴν αὐτοῦ συλλογὴν⁵³, ἡ ὁποία κατεστράφη κατὰ τὴν πυρπόλησιν

⁵² Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 3 φύλλον τῆς 26 Ἰανουαρίου 1903 τῆς ἐφημερίδος «Φωνὴ τοῦ Λαοῦ», τῆς ἐκδοθεμένης ἐν Ἡρακλείῳ ὑπὸ τοῦ δικηγόρου καὶ πολιτευτοῦ Γεωργίου Κ. Κοκκινάκη, ἀναφέρεται: «Ὁ κ. Μίνως Καλοκαιρινὸς ὥμωσε προχθὲς ἐνώπιον τοῦ Πρωτοδικείου δημοσίᾳ συνεδριάζοντος, τὸν ἔρκον τῆς ὑπηρεσίας του, διορισθεὶς δικηγόρος παρ' ἅπασιν τοῖς ἐν Κρήτῃ Δικαστηρίοις».

⁵³ Τὴν Συλλογὴν τοῦ Μίνως Καλοκαιρινοῦ ἐπεσεκέθη ὁ Ἀρθοῦρος Ἐβάνς τὴν 19 Μαρτίου 1894, πρὶν ἢ ἀρχίσῃ τὰς ἀνασκαφὰς εἰς Κνωσόν. (βλ. Richard Hutchinson, Νεκρολογία Arthur Evans Κρητικὰ Χρονικά, Α', σ. 454).

τῆς οἰκίας του τὸ 1898⁵⁴. Ἡ ἀρχαιολογικὴ αὐτὴ ἐργασία τοῦ Μίνως Καλοκαιρινοῦ πρὸ ἐνὸς σχεδὸν αἰῶνος ὑπῆρξεν ἡ ἀπαρχὴ τῶν ἀνασκαφῶν, τὰς ὁποίας ἐνήργησαν ἔκτοτε ξένοι καὶ Ἕλληνες ἀρχαιολόγοι. Τόσος ἦτο ὁ ἔρωσ του πρὸς τὴν ἀρχαιολογίαν, ὥστε ἐξέδιδε καὶ ἐφημερίδα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς», δανειζόμενος τὸν τίτλον τῆς ἀπὸ τὴν ἐν Ἀθήναις ἐκδιδομένην δμώνυμον.

Κατὰ σύστασιν τοῦ ἱατροῦ Ἀμάμπιλε Ἴττάρ καὶ μεσολαβήσει τοῦ πλοιάρχου Ἀνδρέα Ἐργαστηριάρη, ὁ Μίνως Καλοκαιρινὸς ἐνουμφεύθη τὸ 1869, εἰς ἡλικίαν 27 ἐτῶν, τὴν ὀρφανὴν μητρὸς πολύφερνον κόρην τοῦ Ὑδραίου Ἐμμανουὴλ Κριεζῆ Σκεύω, δισεγγονὴν τοῦ Θεοδώρου Γρίκα. Οἱ δύο ἀδελφοὶ Καλοκαιρινοὶ εἶχον οἰκοδομήσει μεγαλοπρεπεῖ οἰκίαν, ὁμοίαν τῆς ὁποίας δὲν ὑπῆρχεν εἰς Κρήτην, ἐντὸς τοῦ χώρου τῶν οἰκιῶν καὶ ἐργοστασίων των καὶ συγκεκριμένως εἰς τὴν θέσιν ἀκριβῶς τοῦ σημερινοῦ Ἱστορικοῦ Μουσείου, ἡ ὁποία προωρίζετο διὰ κατοικίαν τοῦ Μίνως. Τὸ σχέδιον ἐξεπόνησεν ὁ Λυσίμαχος Καυταντζόγλου, εἰδικὸς δὲ μηχανικὸς ἐκλήθη ἐκ Σμύρνης διὰ τὴν ἐφαρμογὴν του. Ἐστοίχισε 2000 λίρας⁵⁵.

⁵⁴) Τὰς ἀνωτέρω πληροφορίας ὄφειλω εἰς τὸν υἱὸν του Λέοντα.

⁵⁵) Ἡ οἰκία αὕτη, ἡ ὁποία περιήλθε μετὰ τὴν πτώχευσιν τοῦ Μίνως εἰς τὸν ἀνεψιὸν του Ἀνδρέαν, κατεστράφη κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1898 καὶ ἀνφοδομήθη τὸ 1903 ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέου Α. Καλοκαιρινοῦ, χρησιμεύσασα μέχρι τοῦ θανάτου του ὡς κατοικία του.

Πρωτοβουλία καὶ φροντίδαις τοῦ Προέδρου τῶν Φιλανθρωπικῶν Ἰδρυμάτων Ἀνδρέα Γ. Καλοκαιρινοῦ (Κατεχάκη) ὁ οἶκος Καλοκαιρινοῦ διεσκευάσθη τὸ 1951 καταλλήλως καὶ στεγάζει ἔκτοτε ἐπαξίως τὸ Ἱστορικὸν Μουσεῖον Κρήτης.

Περὶ τῆς οἰκίας ταύτης μεταφέρω ἐνταῦθα τὰς ἰδιογράφους σημειώσεις τοῦ οἰκοδομήσαντος αὐτὴν Ἀνδρέου Λυσ. Καλοκαιρινοῦ, χάριν τῆς ἱστορίας, ἐκ τοῦ ἡμερολογίου του:

(σελ. 17) ...11 Δεκεμβρίου 1904... Πρώτη ἐσπέρα εὐτυχοῦς διαμονῆς ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς ἐν τῷ νέῳ οἴκῳ, προηγηθέντος τοῦ Ἁγίου Σπυριδῶνος καὶ τῶν ἄρτων του...

12 Δεκεμβρίου 1904. Διήλθομεν ὠραίαν νύκτα εἰς τὸν νέον οἶκόν μας. Τὸ ποδαρικό ἔκαμεν ὁ Σταῦρος Βασιλογαμβρόακης.

...Εἰς τὸν Ἅγιον Κρήτης, ὅστις ἔκαμε τὸν ἁγιασμόν καὶ τὰς εὐχὰς ἐγκαινιάσεως τῆς οἰκίας μου καὶ ἐφώτισεν διην τὴν οἰκίαν ἀπὸ ὑπογείου ἕως τῶν ὑπερῶων καὶ ἀποθήκην, ἔδειξα ἐκ τοῦ βορείου ἐξώστου τὸ παρεκκλήσιον, ὅπου ὁ πατήρ μου ἤθελε νὰ γίνῃ ἐκκλησία καὶ ἐξηγόρασε ἀπὸ τὸν Μουσταφᾶ βέη Παπουτσαλή καὶ ἀφίσαμεν ἀμοίρασιν ἐπὶ τούτῳ. Τῷ εἶπα δι εἶμαι διατεθειμένος νὰ ἐξοδεύσω νὰ τὴν ἀνοικοδομήσω καὶ ὅτι θὰ συνεννοηθῶμεν νὰ μοὶ στείλῃ τοιαύτην ἐπιστολήν, ὅπως, λαβὼν ἀφορμὴν, ζητήσω ἀπὸ τοὺς συγκληρονόμους τὴν κατοχὴν καὶ ἀποκτήσῃ οὕτω ἡ συνοικία ναὸν πλησίον. Σκοπεύω νὰ τὴν ὀνομάσω εἴτε Ἀ-

Ὁ Μίνως ἀπέκτησεν ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Σκευῆς Κριεζῆ πέντε τέκνα, τὰ ἐξῆς:

1) Τὴν Μαρίαν, ἣ ὁποία ἐνυμφεῦθη τὸν Ἰωάν. Κ. Σφακιανάκη ἐκ Βραχασίου μετὰ τοῦ ὁποίου ἀπέκτησε τὸν μουσικὸν Κωνσταντῖνον Σφακιανάκη καὶ μίαν κόρη, Ἑλλην, ἀποβιώσασαν εἰς νεαρὰν ἡλικίαν.

2) Τὸν Ἀνδρέαν, ὁ ὁποῖος, πολεμῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1898, ἐφρονεῦθη ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου:

Τὸ Κονσολάτιο τῷ Ρωμιῷ ἀμέσως ἐχαλοῦσαν,

γιον Ἀνσίμαχον ἢ Ἀγίους Τεσσαράκοντα, εἰς μνήμην τοῦ πατρός μου...

17 Δεκεμβρ. Μετὰ συγκινήσεως θὰ ἀναμνησθῶμαι πάντοτε τὰ ἐγκαίρια τοῦ νέου οἴκου μου, συνδυασθέντα πρὸς θρησκευτικὴν παλαιὴν οἰκογενειακὴν ἐορτήν, καθιερωθεῖσαν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ οἰκογενεῖᾳ πρὸ 140 ἐτῶν ὑπὸ τῶν προγόνων μου, οἳ τινες ἠδυνήθησαν διὰ θανάτου ὑπὸ τοῦ ἐφεισίου προσιάτου Ἀγίου Σπυριδῶνος τοῦ θαυματουργοῦ.

..Σήμερον 19 Ἰανουαρίου 1905 συνέταξα τὸ πρῶτον ἐγγραφον τοῦ Ἀγγλικοῦ Προξενείου ἐν τῇ νῆᾳ οἰκίᾳ μου...

...εἰς τὸν νέον οἶκον μου, οἰκοδομηθέντα ἐπὶ τῶν αὐτῶν θεμελιῶν τοῦ ὑπὸ τοῦ θεοῦ μου Μίνως οἰκοδομηθέντος τὸ 1870, ὅστις ἐπυροπολήθη κατὰ τὴν σφαγὴν, μετὰ ἀγῶνα πολυῶρον, ἐξ οὗ μόνον ἡ σύζυγός μου, πενθερά μου, γυναικαδέλφη μου, ὑπερέτριά τινας καὶ ὁ Μιχ. Βαλιζῆς ἐσώθησαν, ἐπολέμησαν δὲ φονευθέντες οἱ Ν. Μ. Μεϊμαράκης, Σπ. Σακαλάκης, Μ. Καπνιστός, θυσιασθεῖς εἰς τὸ ὑπόγειον τῶν πατηθρίων, Ἀντών. Ζωγραφάκης καὶ τόσοι ἄλλοι. Καὶ ὁ οἶκος δὲ οὗτος ἦτο ἐκτισμένος ἐπὶ τῶν θεμελιῶν τοῦ ἀρχαίου οἴκου τοῦ πάππου μου Ἀνδρέα, τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας τοῦ ἐπισκόπου Κνωσοῦ τῶν Κρασαδάκηδων καὶ τοῦ ἀρχοντος Μανωλιοῦ, τῆς διασημοτέρας οἰκογενείας τοῦ Ἡρακλείου, καὶ ὅστις ἔπαθε κατὰ τὸν μέγαν σεισμόν τοῦ 1856 καὶ ἔμεινεν ἐρείπια καὶ τὸν ἐνθυμοῦμαι ἕως τὸ 1870....

Ὁ νέος οἶκος μου ὠκοδομήθη μὲ στήλους δωρικοῦ ρυθμοῦ μορολῆθους Πεντέλης (μαρμαρογλύπτῃς Κ. Περιβολιώτης) μὲ μαρμάρινον καφασωτὸν ἐξώστην ὡς τῆς ἐν ὁδῷ Σταδίου Ἀθηνῶν οἰκίας Κ. Καραπάνου, μὲ τοιχογραφίας ἐκ τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας τοῦ Ὀμήρου εἰς τοὺς διαδρόμους ὑπὸ καλῶν Ἀθηναίων τεχνιτῶν (Ἀντ. Στεφανόπουλος διακοσμητῆς τῆς ἐν Ἀθήναις οἰκίας Κελλενέκ, ἣν ἔπειτα ἠγόρασαν ἡ κ. Ρώτα) μὲ λουτρὰ ἐντελῶς ἀγγλικά, μὲ εὐρεῖς διαδρόμους, μὲ ὄροφὴν μὲ φατινὰ Παρθενῶνος καὶ χρυσοῦς ἀστέραις, μὲ αἰθουσαν δελπίνου λίαν ἐπιτυχητὴ καὶ αἰθουσαν ὑποδοχῆς, μὲ σπατουλαριστὸν ἐλαιοχρωματισμένον τοῖχον καὶ ἐξόχου διακοσμήσεως, ὅλα τὰ πατώματα ἐξ ἀμερικανικῆς ξυλίας ritche - pine. προσηρμοσμένα ἄνευ καταφανῶν ἤλων δι' αὐλάκος καὶ ἐξοχῆς, γραφεῖον χωριστῆς εἰσόδου πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ τὸ τεῖχος, δι' ἧς ἄμαξα βαίνει εὐχερῶς. Οἱ ἐλαιοχρωματισμοὶ τῶν θυρῶν σπατουλαριστοὶ μὲ βερνίκι. Τὸ δωμάτιον τοῦ ὕπνου καὶ τὸ γραφεῖον μὲ ξυλινὴν ὄροφὴν διὰ μείζονα ἀσφάλεια, προτύπια μὲ πελέκια μεγάλα, βόλια ἐνευκῶν κανονίων εἰς τὰς στήλας καὶ κιγκλίδας καὶ θύρας ἐξ Ἀθηνῶν σιδηρεῖς (Θωμά Τσοκοπούλου) λίαν ἐπιτυχεῖς. Τὴν οἰκίαν ἐπεσκέφθη ὁ κ. R. Mowbray Howard ἀδελφός τοῦ ἄγγλου ἐν Χανίοις Γεν. Προξένου μετὰ τῆς κυρίας του Lady Eleonora καὶ ἐπῆνεσε τὸν ἑλληνικὸν ρυθμὸν comfortable καὶ στερεότητα αὐτῆς...

καὶ τὸ πυροβολούσατε καὶ τὸ περιγελοῦσαν.
 Ἐκεῖ μέσα εὐρέθηκε τοῦ Μίνωα Ἀνδρέας
 καὶ ἔπαιζε τῶν Ὀθωμανῶν πραγματικῶς στὸ κρέας.
 Μὰ κήκε ὁ ἀντὴς στὸ Προξενεῖο μέσα⁶⁸.

3) Τὸν Λέοντα, ὁ ὁποῖος ἐσπούδασεν ἠλεκτρομηχανικὸς εἰς Λωζάννην καὶ Λιέγην, καὶ εἰργάσθη ὡς τοιοῦτος εἰς τὴν μεγάλην ἀμερικανικὴν ἐταιρίαν General Electric. «Ἐξοχος ἐπιστήμων καὶ εὐγενέστατος χαρακτήρ», κατὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ βιογράφου τῶν Καλοκαιρινῶν Ἰακώβου, εὐρίσκεται ἐν ζωῇ, ἄγαμος.

4) Τὸν Ὀδυσσεά, ὁ ὁποῖος ἐσπούδασε νομικὰ εἰς Λωζάννην καὶ ἀπεβίωσεν ἄγαμος τὸ 1951. Οὗτος ἠσχολήθη μὲ κοινωνικὰ ζητήματα καὶ ἐξέδωκε τὸ περιοδικὸν «Βιοπάλη».

IV. — ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ

Ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Λυσιμάχου Ἀνδρέας εἶναι τὸ κυριώτερον μέλος τῆς 5ης γενεᾶς τῶν Καλοκαιρινῶν, φέρων τὸ αὐτὸ ὄνομα τοῦ πάππου του, ἱδρυτοῦ τοῦ οἴκου τῶν Καλοκαιρινῶν τοῦ Ἡρακλείου. Ὁ Ἀνδρέας συνεκέντρωσεν εἰς χεῖράς του τὸ πλεῖστον μέρος τῆς κολοσσιαίας περιουσίας τῶν Καλοκαιρινῶν καὶ ἠῤῥησε ταύτην. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος εὐεργέτης τοῦ Ἡρακλείου, ἱδρύσας τὰ Φιλανθρωπικὰ Ἰδρύματα, τὰ φέροντα τὸ ὄνομά του, τὰ ὁποῖα ἐπροικοδοτήθησαν δι' ὀλοκλήρου τῆς ἀτομικῆς του περιουσίας καὶ μέρους τῆς περιουσίας τῆς συζύγου του Μαρίας τὸ γένος Ἀνδρέου Σταματάκη.

Ὁ Ἀνδρέας, δευτερότοκον τέκνον τοῦ Λυσιμάχου Καλοκαιρινοῦ καὶ τῆς Ἀριστέας τὸ γένος Διαμαντίδου, ἐγεννήθη ἐν Ἡρακλείῳ τὸ 1862 καὶ ἀνετράφη ἐλληνοπρεπῶς ὑπὸ τῆς ἐναρέτου καὶ πολὺ μορφωμένης μητρός του. Εἶχε παιδικὰς τινὰς ἰδιοτροπίας καὶ ἰδίως ἐπιμονὴν (πεῖσμα), ἀλλ' ἦτο ζωηρὸς καὶ ἐξυπνος, διεκρίνετο δὲ πάντοτε μεταξὺ τῶν συμμαθητῶν του διὰ τὴν φιλοτιμίαν, τὸ φιλόμουσον καὶ τὴν καλὴν διαγωγὴν του. Ἐν Ἡρακλείῳ ἐδίδάχθη τὰ γράμματα τοῦ δημοτικοῦ Σχολείου καὶ ἐφοίτησεν μέχρι τῆς δευτέρας τάξεως τοῦ γυμνασίου, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπεφοίτησεν ἐγγραφεὶς εἰς τὸ Β' γυμνάσιον Ἀθηνῶν, τοῦ ὁποίου γυμνασιάρχης ἦτο ὁ γνωστὸς ποιητὴς τῆς «Κρητηίδος» Ἀντών. Ἀντωνιάδης. Ἀποπερατώσας τὰς γυμνασιακὰς σπουδὰς του ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

⁶⁸) Βλ. Κ. Ζέρβα, ἐνθ' ἀν. σ. 6. Ὁ Ἀνδρέας τότε ἐκατοικοῦσε ἐντὸς τοῦ Προξενείου.

Μετά τὴν διάλυσιν τῆς ἐταιρείας ΓΙΟΙ Α. ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΥ ὁ Ἄνδρῆας προσελήφθη εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ πατρὸς του, ὡς συνεταῖρος, μετὰ τοῦ ὁποίου συνειργάσθη μέχρι τοῦ θανάτου του ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν ΛΥΣΙΜΑΧΟΣ Α. ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ & ΓΙΟΣ⁶⁷. Ὑστερα ἀπὸ τὸν τραγικὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του καὶ τὴν διανομὴν τῆς πατρικῆς περιουσίας ὁ Ἄνδρῆας ἐξηκολούθησε τὰς ἐργασίας του δι' ἴδιον λογαριασμὸν καὶ ἠύξησε τὴν ἀτομικὴν περιουσίαν, κυρίως εἰς ἀκίνητα⁶⁸. Τὸ πλεῖστον τῆς κτηματικῆς περιουσίας τῶν Καλοκαιρινῶν περιῆλθεν εἰς χεῖρας του, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀγροτικῶν καὶ ἀστικῶν κτημάτων ξένων, τὰ ὁποῖα ἠγόραζε. Οὕτω ἐγένεο ὁ μεγαλύτερος κτηματίας τῆς Κρήτης, συγκεντρῶσας χιλιάδας στρέμματα ἀγρῶν καλλιεργησίμων, 500 στρέμματα ποικίλων ἀμπελώνων, ἐλαιόφυτα περιέχοντα 20.000 ἐλαιόδενδρα, 6.000 στρέμματα βοσκοτόπους καὶ ἑκατοντάδας ἀστικά ἀκίνητα ἐντὸς τῆς πόλεως Ἡρακλείου.

Α. Ο ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΑΝΔΡΕΟΥ ΛΥΣ. ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΥ

Ὁ Ἄνδρ. Α. Καλοκαιρινός, παρὰ τὸν φόρτον τῆς ἐργασίας του, δεδομένου ὅτι προσωπικῶς παρηκολούθει τὴν καλλιέργειαν καὶ λοιπὰς ἐργασίας τῶν ἀπεράντων κτημάτων του, τὴν συγκομιδὴν καὶ τὴν διάθεσιν τῶν προϊόντων του καὶ τὴν ἐν γένει διαχείρισιν τῆς κολοσιαιῆς περιουσίας του, εἶχε τὸν χρόνον καὶ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ διαθέτῃ τὸν ἑαυτὸν του καὶ διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν Κοινῶν.

Ἄμα τῇ συστάσει τῶν Δήμων τῆς Κρήτης, μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς νήσου αὐτονόμου ὑπὸ τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, ὁ Καλοκαιρινός ἀπετέλεσε μέλος ἐπίλεκτον τοῦ πρώτου Δημοτικοῦ Συμβουλίου Ἡρακλείου ἀπὸ τὸ ἔτος 1901⁶⁹ μέχρι τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1905⁷⁰, ὅτε, διωρισθεὶς ὑποπρόξενος τῆς Μεγάλῃς Βρεταννίας ἐν Ἡρακλείῳ, παρητήθη, διὰ τὸ ἀσυμφίβαστον, τοῦ δημοτικοῦ ἀξιωματῶς του⁷¹.

⁶⁷) Βλ. ἀνωτέρω σ. 289.

⁶⁸) Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως τὸ 1898 ὁ Ἄνδρ. Α. Καλοκαιρινός, ὡς ἄγγλος ὑπῆκοος, ὑπέβαλε τὴν 26 Νοεμβρίου 1898 αἴτησιν διὰ τοῦ ἐν Χανίοις Ἄγγλου Προξένου, αἰτῶν ἀποζημίωσιν 26.849 λίρας Ἀγγλίας, διὰ τὰς ζημίας ἃς ὑπέστη ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐκ τοῦ ποσοῦ τούτου ἐνεκρίθησαν λίραι Ἀγγλίας 4581 (= 114536,66 χρυσαὶ δραχμαί), τὰς ὁποίας εἰσέπραξε τὴν 18 Σεπτεμβρίου 1906, συμφωνῶν πρὸς ἰδιόχειρόν του ἐγγραφὴν εἰς τὸ βιβλίον τῆς διαχειρίσεως.

⁶⁹) Βλ. Πρακτικὰ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Ἡρακλείου, τόμος 1, 1900 - 1903, σελ. 196.

⁷⁰) Βλ. ἰδιόγραφον ἡμερολόγιόν του τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, σ. 114.

⁷¹) Τὴν 21 Ὀκτωβρίου 1905, πρόεδρος ὢν τοῦ Δημοτ. Συμβουλίου, συνεχάλεσε τοῦτο εἰς ἕκτακτον συνεδρίασιν, καθ' ἣν ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του ἐπισήμως, ἐκφράζων πρὸς πάντας ἀνεξαιρέτως «τὰς θερμοτέρας καὶ μᾶλλον ἐγκαρδίους εὐχα-

Κατά την διάρκεια της υπηρεσίας του ως δημοτικός σύμβουλος ἐξελέγη δις παμψηφει ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ Δημοτ. Συμβουλίου, Χριστιανῶν καὶ Τούρκων, Πρόεδρος αὐτοῦ, τιμηθεὶς οὕτω δεόντως ὑπὸ τῆς πόλεως, διαδεχθεὶς εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο τὸν Ἑρμαν. Λογιάδην, ὅστις διωρίσθη σύμβουλος ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Κρητικῆς Πολιτείας.

Ὡς Πρόεδρος τοῦ Δημοτ. Συμβουλίου, εἰς τὰ πρῶτα βήματα τοῦ πρώτου Δήμου τῆς Κρήτης, ἐκλεγείς τὴν 4 Ὀκτωβρίου 1904⁸², ἐξεδήλωσε ποικιλοτρόπως τὸ θερμὸν καὶ ἀδιάπτωτον ἐνδιαφέρον του ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς πόλεως, ἢ ὅποια τὸν ἐγέννησε καὶ τὸν ἐτίμησε, ἀναδείξασα τοῦτον εἰς τὸ ὑπατον ἀξίωμα. Κατὰ τὴν ὀλιγοχρόνιον υπηρεσίαν του: 1) Ἐφρόντισε καὶ κατηδαφίσθησαν τὸν Δεκέμβριον 1904 τὰ καταστήματα τοῦ μικροῦ τριγώνου, εἰς τὸ κέντρον τῆς σημερινῆς πλατείας Νικηφ. Φωκᾶ. Πρῶτον ἔργον ρυμοτομίας τοῦ Δήμου. 2) Ἐνδιεφέρθη καὶ ἐνήργησεν ὡς πρόεδρος τοῦ Δημοτ. Συμβουλίου, διὰ τὴν παραχώρησιν ὑπὸ τῆς Κρητικῆς Κυβερνήσεως εἰς τὸν Δῆμον Ἡρακλείου τῆς Ἐνετικῆς Λέσχης (Λότζας), διὰ νὰ οἰκοδομηθῇ ἐκεῖ ἴδιον εὐπρεπὲς Δημοτικὸν Κατάστημα⁸³. 3) Τῇ ἐνεργείᾳ του ἐσχηματίσθη εἰδικὴ ἐξ ἐπιστημόνων, ἀρχαιολόγων κλπ. ἐπιτροπῆ, ἐκ τῶν Ἄντ. Μιχελιδάκη, Ἰωάν. Περδικάρη, Ἰωσήφ Χατζηδάκη, Στέφ. Ξανθοῦ-δίδη καὶ Ἄριστ. Ζαφειρίδη, διὰ τὴν μετονομασίαν τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως Ἡρακλείου, «ὅπως ἀπαλλαγῇ πλέον τῶν τουρκοβαρβαρικῶν ὀνομασιῶν, αἵτινες ἐπὶ τριακόσια εἶτη τὴν μολύνουν»⁸⁴. 4) Πρῶτος ἐσχέ-

ριστίας διὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν αὐτῷ δμόθυμον ἐκτίμησιν, ἣτις ἐξεδηλώθη δις κατ' ἐπανάληψιν διὰ τῆς παμψηφει ἐκλογῆς του ὡς προέδρου τοῦ σπουδαιοτάτου ἐκείνου σωματείου». (Βλ. Πρακτικὰ Δημοτ. Συμβουλίου Ἡρακλείου, τόμ. 4, 1904-6, σ. 263).

⁸²) Βλ. Πρακτικὰ Δημοτ. Συμβουλίου Ἡρ. τ. 4, 1904-6, σ. 125.

⁸³) Βλ. Πρακτικὰ Δ. Σ. τ. 4, 1904-6, ἑκτακτος σύντομος τῆς 23 Νοεμβρίου 1904. Ὁ Καλοκαρινὸς σημειώνει εἰς τὸ Ἡμερολόγιόν του (σ. 38, 39): «Ἐγγραφα σημείωμα εἰς τὸν ὑποδήμαρχον Ν. Α. Ξανάκη, νὰ υποδείξῃ εἰς τὸν φίλον τοῦ συμβουλον ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης καὶ Παιδείας Δαβὶδ Ξανθοῦδίδη, τὸν ὑπάρχοντα ἐν ἰσχύϊ νόμον καθ' ὃν τὸ Ἡγεμονικὸν Συμβούλιον δικαιῶται νὰ παραχωρήσῃ μέρη ἀνήκοντα εἰς τὸ Δημόσιον Κρήτης πρὸς Δήμους καὶ Κοινότητας, ἵνα πεισθεῖς ὑποβάλῃ καὶ ὑποσηρίξῃ εἰς τὸ Ἡγεμονικὸν Συμβούλιον τὴν εἰς τὸν Δῆμον Ἡρακλείου παραχώρησιν τῆς Ἐνετικῆς Λέσχης Τσπανέ, δι' ἀνοικοδόμησιν Δημομαχείου καὶ Δημοικῆς: Ἄγορας».

Σχετικῶς μὲ τὰς περιπτώσεις τῆς ὠραιότερας ἐνετικῆς οἰκοδομῆς τῆς Κρήτης βλ. λεπτομερῶς Στέργ. Γ. Σπανάκη, Ἡ Λότζα τοῦ Ἡρακλείου, Ἡράκλειο 1939.

⁸⁴) Βλ. Ἰδιόγρ. Ἡμερολόγιόν του σ. 40, 53, 82 καὶ ἐφημερίδα «Νέα Ἐλευθερία» τῆς 30 Ἰανουαρίου 1905. Ἡ Ἐπιτροπῆ ἔδωσεν ἀρχαῖα Κρητικὰ καὶ ἱστορικὰ ὀνόματα εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ πλατείας, ἀλλὰ τὸ Δημοτ. Συμβούλιον ἐπροτίμησε, ἀντὶ πολλῶν ἐξ αὐτῶν, ὀνόματα τῆς βασιλ. οἰκογενείας καὶ γνωστῶν πολεμιστῶν τῶν Κρητικῶν ἀγώνων. (Ἡμερολ. σ. 77, 78, 82).

φθῆ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ κτιστοῦ ἀγωγοῦ τοῦ ὕδραγωγείου Μοροζίνι διὰ σιδηροσωλήνων, ἀπὸ τὰς πηγὰς μέχρι τῆς πόλεως, «διότι ἀδίκως γίνονται δαπάναι δι' ἐπισκευὰς καὶ τὸ ὕδωρ μολύνεται»⁶⁵. 5) Δὲν διέφυγε τοῦ ἐνδιαφέροντός του διὰ τὴν πόλιν καὶ ἡ κατασκευὴ πλήθους δικτύου ὑπονόμων «πρώτης ἀνάγκης πρᾶγμα διὰ τὴν δημοσίαν ὑγείαν»⁶⁶.

Δὲν ὑστέρησεν ὁμως καὶ εἰς ἐνδιαφέρον πρὸς τοὺς δεινοπαθοῦντας συνδημότας του, λόγῳ τοῦ βαρυτάτου χειμῶνος τοῦ 1904 — 1905. Ὁ ἴδιος αὐτοπροσώπως περιήρχετο τὰς ἐργατικὰς συνοικίας τῆς πόλεως, διανέμων βοθηήματα εἰς τοὺς πτωχοὺς ἐργατικοὺς ἀνθρώπους, ψηφισθέντα ὑπὸ τοῦ Δημοτ. Συμβουλίου⁶⁷.

Κατὰ τὴν περίοδον καθ' ἣν ὁ Καλοκαιρινὸς ἦτο δημοτικὸς σύμβουλος ἢ Λιμενικὴ Ἐπιτροπὴ Ἡρακλείου ἀπετέλει ἰδιαίτερον ὄργανον τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου⁶⁸, συγκείμενον ἐκ μελῶν τοῦ ἰδίου Συμβουλίου, μετὰ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Ἄνδρᾶς Καλοκαιρινός. Ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ταύτην ἐνδιεφέρθη διὰ τὸ σπουδαιότατον ζήτημα τῆς κατασκευῆς τοῦ λιμένος Ἡρακλείου. Τότε προσεκλήθη ὁ γάλλος Λιμενολόγος Κελενέκ, ὅστις κατήρτισε πλήρες λεπτομερειακὸν σχέδιον κυματοθραύστου, βάσει τοῦ ὁποίου, τροποποιηθέντος ἀργότερον, ἤρχισαν ἐκτελούμενα τὰ λιμενικὰ ἔργα Ἡρακλείου τὸ 1921⁶⁹. Ὁ Καλοκαιρινὸς ἀναφέρει ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ του⁷⁰ τὰ ἀκόλουθα, τὰ ὁποῖα μεταφέρω ἐνταῦθα, διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔργου :

«2 Δεκεμβρίου 1904. Φαίνεται ὅτι εἰς τὰ Χανιά θέλουν νὰ συνδέσουν τὸ ζήτημα τῆς κατασκευῆς τῶν λιμένων μὲ μεγάλο δάνειον 30 ἑκατομμυρίων, ὅπως, ὡς λέγουν, κατασκευασθῶσι σιδηροδρόμοι κλπ.

⁶⁵) Βλ. Ἡμερολόγιον σ. 40, 41 καὶ 83. Ἡ ὀλικὴ δαπάνη προϋπελογίσθη εἰς 500.000 φράγκα καὶ ἀπεφασίσθη νὰ καταρτισθῇ σχέδιον καὶ νὰ υποβληθῇ εἰς τὸν καθηγητὴν Σούλην διὰ νὰ τὸ ἐγκρίνη. Ὁ Α. Σούλης, ἐπιθεωρητὴς τῶν Δημοσίων Ἔργων τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, εἶχε συντάξει ἐκθεσιν περὶ τοῦ Ὑδραγωγείου Ἡρακλείου τὴν 10 Ὀκτωβρίου 1887, τὴν ὁποίαν ἔχω.

⁶⁶) Βλ. Ἡμερολόγιόν του σ. 41.

⁶⁷) Ἐνδιαφέρον ἔχει σχετικὸν σημείωμά του εἰς τὸ Ἡμερολόγιόν του : «Διένευμα ἀπὸ 1 ἕως 20 δραχμὰς εἰς πλείονα τῶν 1000 προσώπων. Μοῦ ἔκαμε βαθεῖαν ἐντύπωσιν ὁ γνήσιος τύπος ἑλληνικοῦ κάλλους, ὃν ἀνεῦρον εἰς τὰς λαϊκὰς πενομένας τάξεις. Ἀληθεῖς πλασικαὶ καλλοναί, ὡς ἀγάλματα τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Φειδίου... Ὁμολογουμένως τὸ Ἡράκλειον δύναται νὰ ἐπιδείξῃ ἔξοχα πρότυπα ὠραιότητος εἰς τὰς λαϊκὰς τάξεις. (Βλ. Ἡμερολ. σ. 60 καὶ 61).

⁶⁸) Βλ. Ἡμερολόγιόν του σ. 6 καὶ 7.

⁶⁹) Βλ. Στ. Κ α τ ε χ ά κ η, Ὁ Λιμὴν Ἡρακλείου καὶ αἱ ἀνάγκαι του, ἐφημερίς «Μεσόγειος» ἀριθ. 2151/8 Ὀκτωβρ. 1957.

⁷⁰) Βλ. Ἡμερολόγιόν του σ. 6 καὶ 7.

Οὕτω ὁμως τὸ μετ' αὐτῶν συνδυαζόμενον ζήτημα τῶν ἀποζημιώσεων κινδυνεύει νὰ ἀποτελειωθῇ διὰ τῆς τόσον ἀμφιβόλου ἐπιτυχίας μεγάλου δανείου καὶ ἢ κατασκευῆ τοῦ ἀναγκαιοτάτου λιμένος Ἡρακλείου δυσχεραίνεται. Ὡς μέλος τῆς Λιμενικῆς Ἐπιτροπῆς Ἡρακλείου ἐδέχθη τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ διασήμου μηχανικοῦ γάλλου κ. Κελλενέκ, τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐν Ἑλλάδι Γαλλικῆς Ἀποστολῆς ἐπὶ τοῦ ἀειμνήστου Χαρίλ. Τρικούπη, τοῦ διαμείναντος ἐπὶ 15εῖαν ἐν Ἑλλάδι. Οὗτος σαφῶς μοι ἐξέφρασε τὴν πεποιθήσιν ὅτι ὁ εὐκολώτερος νὰ κατασκευασθῇ λιμὴν τῆς Κρήτης εἶναι ὁ τοῦ Ἡρακλείου, ἔνεκα τοῦ εἴδους τοῦ πυθμένος τῆς θαλάσσης, καταλληλοτάτου πρὸς θεμελιώσιν τῶν ἀμέσως πλησίον κειμένων λίθων καὶ τοῦ μεγάλου ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου τῆς πόλεώς μας, δυναμένου νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰ ἔξοδα, διὰ τοῦ λιμενικοῦ φόρου. Φρονῶ ὅτι πρακτικώτερον εἶναι νὰ ἔχωμεν χωριστὴν οικονομικὴν διαχείρισιν οἰκονομικῶν».

Οἱ Καλοκαιρινοὶ ἐνδιεφέρθησαν ἀνέκαθεν νὰ ἀντιπροσωπεύουν ἐν Ἡρακλείῳ ξένας δυνάμεις, διότι οὕτω ἐπροστατεύοντο καλύτερον τὰ σπουδαῖα ἐμπορικὰ καὶ κτηματικὰ των συμφέροντα. Ὁ Ἄνδρέας Δ. Καλοκαιρινὸς ἦτο ἀντιπρόσωπος ἐν Ἡρακλείῳ τοῦ βασιλέως τῶν Δύο Σικελιῶν¹¹, ἀποκτήσας οὕτω τὸ προνόμιον τῆς διεθνοῦς ἀσουλίας καὶ δοσιδικίας. Διετῆρει πάντοτε σχέσεις μετὰ τοῦ Ἀγγλικοῦ Προξενείου ὡς Ἴόνιος, μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ὡς Ἕλληνας καὶ μετὰ τοῦ Ρωσικοῦ ὡς Ὀρθόδοξος. Ἐκαμε τὸ πᾶν καὶ ἐδαπάνησε πολλὰς λίρας, διὰ νὰ ἐξαγοράσῃ τὸ Ἀγγλικὸν Προξενεῖον διὰ τὸν υἱὸν του Λυσίμαχον¹², ὁ ὁποῖος ἐξεπροσώπει τὰ ἀγγλικὰ συμφέροντα ἐν Ἡρακλείῳ ἀπὸ τὸ 1859 μέχρι τοῦ θανάτου του τὸ 1898.

Ὁ Ἄνδρέας Δ. Καλοκαιρινὸς κατ' ἀρχὰς ἐχρημάτισε Πρόξενος τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐπὶ δύο ἔτη, ἀπὸ τὸ 1896 μέχρι τὸ 1898, ὅτε κατηργήθη ἡ θέσις αὕτη¹³. Ἐχρημάτισεν ἐπίσης Γραμματεὺς τῆς ἐλληνικῆς, τοῦ Ἀγγλοῦ Στρατηγοῦ Sir Herbert Cherwside¹⁴ καὶ τέλος διωρίσθη τὴν 7 Σεπτεμβρίου 1905¹⁵ British

¹¹) Βλ. ἀνωτέρω σ. 3.

¹²) Βλ. ἀνωτέρω σ. 7.

¹³) Βλ. Ἡμερολόγιόν του σ. 31.

¹⁴) Βλ. Ἡμερολόγιόν του σ. 33, 34.

¹⁵) Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του κάποιος Σαῖντοῦ κανὼρθωσε «καίσιπιν φραγκολεβαντικῶν ραδιοργαίων», ὅπως ἀναφέρει ὁ ἴδιος εἰς τὸ Ἡμερολόγιόν του σ. 114, νὰ διορισθῇ ὑποπρόξενος τῆς Μεγάλης Βρετανίας ἐν Ἡρακλείῳ ἀλλὰ τὴν «7 Σεπτεμβρίου 1905, χάριτι τοῦ θαυματουργοῦ Ἀγ. Σπυρίδωνος, ἔλαβον τὸν διορισμὸν μου ὡς ὑποπρόξενος τῆς Μεγάλης Βρετανίας ἐν Ἡρακλείῳ, εἰς τὴν θέσιν

Pro Consul at Candia ὑπηρεσίαν ἦν διετήρησε μέχρι τὸ 1917, ὅτε, θεωρηθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀγγλων ὡς τροφοδότης γερμανικῶν ὑποβρυχιῶν, συνελήφθη ὑπ' αὐτῶν, ὡς Ἀγγλος ὑπήκοος, καὶ ἐξωρίσθη εἰς Μάλταν¹⁶.

B. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΑΝΔΡ. Α. ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΥ

Ὁ Α. Α. Καλοκαιρινὸς ἐνυμφεύθη ἐν Ἡρακλείῳ τὴν 3 Μαρτίου 1891, εἰς ἡλικίαν 29 ἐτῶν, τὴν Μαρίαν τὸ γένος Ἀνδρέου Σταματάκη¹⁷. Ἡ Μαρία εἶχε σπάνια ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ προτερήματα. ἦθος, εὐγένειαν, καλωσύνην, ἐργατικότητα, φιλανθρωπίαν. Ἦτο ἀρκετὰ μορφωμένη καὶ εἶχε μνήμην ἀπέραντον, ἀκόμη καὶ εἰς προκεχωρημένην ἡλικίαν.

Οἱ νεόνυμφοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Μίνωος Καλοκαιρινοῦ, τὸ ὄποιον, μετὰ τὴν πτώχευσίν του, εἶχεν ἀγοράσει ὁ Α. Α. Καλοκαιρινός¹⁸.

Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1898 ἡ Μαρία Α. Καλοκαιρινοῦ εὐρέθη μετ' ἄλλων συγγενῶν καὶ φίλων τῆς εἰς τὸ μέγαρόν της, τὸ σημερινὸν Ἱστορικὸν Μουσεῖον τῆς Κρήτης. Ὁ σύζυγός της εὐρίσκετο εἰς

τοῦ μακαρίτου πατρός μου».

Ὁ Ἅγ. Σπυρίδων ἦτο ὁ προστάτης Ἅγιος τῆς οἰκογενείας τῶν Καλοκαιρινῶν, κατόπιν θαύματος γενομένου τὸ 1750. Ἐκτοτε ἐωρτάζετο τὴν 12 Δεκεμβρίου δι' ἀρτοκλασίας καὶ ἐλεημοσύνης πρὸς τοὺς πτωχοὺς. (Βλ. Ἡμερολόγιον Α. Α. Καλοκαιρινοῦ σ. 15).

¹⁶) Ὁ Ἀ. Α. Καλοκαιρινός ἦτο θαυμαστής τοῦ Πρίγκηπος Γεωργίου καὶ συνεπῶς ἀντιθετιζελικός.

¹⁷) Ὁ Ἀνδρέας Σταματάκης κατήγετο ἀπὸ τὸν Ἄξιμον Μυλοποτάμου. Εἰς μικρὰν ἡλικίαν ἦλθεν εἰς Ἡράκλειον, ὅπου, σὺν τῷ χρόνῳ, ἀπέκτησε ἐμπροσθεύμενος κολοσιαίαν περιουσίαν, ἀστικήν καὶ ἀγροτικήν. Τὸ κατάστημά του, εἰδὼν κινκαλαρίας καὶ ὕαλικῶν, ἦτο εἰς τὴν σημερινὴν λεωφόρον Καλοκαιρινοῦ, τετράγωνον 180. Ἐκτὸς τοῦ μεριδίου τῆς ἐκ τῆς ἀστικῆς καὶ ἀγροτικῆς περιουσίας του ἔδωκεν εἰς τὴν Μαρίαν ὡς προίκα εἰς μετρητὰ 3921 χρυσὰ εἰκοσάδραχμα, 85½ χρυσῆς λίρας Ἀγγλίας καὶ 1.181.307 γρόσια Τουρκίας τὰ ὅποια ἀντιστοιχοῦν πρὸς 330.000 προπολεμικὰς δραχμάς.

Ἡ Μαρία ὑπῆρξεν ἐξαιρετικῆ φυσιογνωμία. Τὴν ἐχαρακτήριζεν ἡ καλωσύνη, καὶ ὁ ἀλτρουϊσμός καὶ ἀσφαλῶς ἡ φιλανθρωπία της ἐπέδρασαν ἐπὶ τοῦ συζύγου τῆς διὰ τὴν ἰδρύσιν τῶν Φιλανθρωπικῶν Ἰδρυμάτων. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου τῆς εἰργάσθη δραστηρίως διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν σκοπῶν τῆς διαθήκης του, μετὰ τοῦ πρώτου ἐκτελεστοῦ αὐτῆς ἀνεψιοῦ τῆς στρατηγοῦ Γεωργίου Κατεχάκη.

Ἡ Μαρία Α. Καλοκαιρινοῦ ἐγεννήθη τὸ 1869 καὶ ἀπέβιωσε τὴν 4 Μαΐου 1917 ἐν Ἡρακλείῳ εἰς ἡλικίαν 78 ἐτῶν, ἐκ βρογχοπνευμονίας. Τὰ λείψανά της ἐναπετέθησαν ἐντὸς τῆς ἰδίας μαρμαρίνης ὀστεοθήκης, ὅπου ἐναπετέθησαν καὶ τὰ λείψανα τοῦ συζύγου τῆς.

¹⁸) Βλ. ἀνωτέρω ὑποσ. 55.

τὸν λιμένα καὶ διέφυγε τὸν κίνδυνον. Τουρκικὸς ὄχλος περιέζωσε τὸ μέγαρον καὶ ἤρχισε νὰ ρίπτῃ ἐντὸς αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἀφήγησιν τῆς Ἰδίας, πανία ἐμπεποτισμένα διὰ πετρελαίου, τὰ ὅποια ἤναπτον προηγούμενως. Πολλοί, καταφυγόντες ἐκεῖ δι' ἀσφάλειαν, ἐσφάγησαν ὑπὸ τῶν τουρκικῶν ὀρδῶν. Τὴν ἰδίαν τύχην θὰ εἶχε καὶ ἡ Μαρία Καλοκαιρινῶ, ἃν δὲν παρουσιάζετο κάποιος Τούρκος, ὁ ὅποιος εἶχε χρηματίσει καθάσῃ τοῦ Ἀγγλικοῦ Προξενείου. Οὗτος, ἀφοῦ ἐδωροδόκησε, διὰ χρημάτων φυσικὰ τοῦ Καλοκαιρινῶ, τοὺς ἐξηγριωμένους Τούρκους, παρέλαβε τὴν Μαρίαν μετὰ τινων ἄλλων καὶ ὠδήγησεν κτὰς εἰς τὸν λιμένα, ὅπου ἐσώθησαν.

Ὁ Ἀνδρέας Α. Καλοκαιρινὸς δὲν ἀπέκτησε τέκνα. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, θέλων νὰ διαιωνίσῃ τὸ ὄνομά του, υἱοθέτησε ἐπισήμως ἐν τῇ διαθήκῃ του τὸν «φιλιότσον» τοῦ Ἀνδρέαν Γεωργ. Κατεχάκη, ἀφῆσας εἰς αὐτὸν τὰ κτήματά του εἰς τὰ Γιοφυράκια, ὑπὸ τὸ ὄρον «ὅπως νομίμως ἀναγνωρισθῇ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀνδρέας Καλοκαιρινός, αὐτὸς καὶ οἱ ἀπόγονοί του».

Ὁ Α. Α. Καλοκαιρινὸς ἐνδιεφέρθη καὶ διὰ τὴν προαγωγὴν τῶν γραμμάτων. Ἀφῆκε τὸ Καλοκαιρινεῖον κληροδότημα εἰς τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον «Παρνασσός», ζῶν δὲ εἶχε καθιερώσει σχολικὰ βραβεῖα πρὸς τοὺς μαθητὰς τῶν Γυμνασίων καὶ τῆς Ἐμπορικῆς Σχολῆς, ὡς καὶ ἀθλοθέτημα διὰ τὴν περιουλογοὺν καὶ τὴν ἔκδοσιν τῶν λαογραφικῶν καὶ ἱστορικῶν Μνημείων τῆς Κρήτης. Ἡ πλουσιωτάτη δὲ ἰδιωτικὴ Βιβλιοθήκῃ του ἐδωρήθη, μετὰ τὸν θάνατόν του, εἰς τὴν Βικελαίαν Δημοτικὴν Βιβλιοθήκην.

Τὸν μεγάλον πλοῦτον, τὸν ὅποιον ἀπέκτησεν ὁ Α. Α. Καλοκαιρινός, δὲν τὸν ἐσπκτάλησεν. Ἐζῆσεν λιτῶς καὶ διεφύλαξε τοῦτον ἐπιμελῶς διὰ νὰ τὸν διαθήσῃ ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς κοινωνίας ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ἐζῆσεν, παρεξηγημένος πολλάκις παρ' αὐτῆς. Ἐξ μῆνας ἀκριβῶς πρὸ τοῦ θανάτου του, τὴν 25 Ἰουνίου 1930, συνέταξεν ἰδιοχείρως τὴν διαθήκην του. Τὴν 5ην πρωινήν τῆς 25 Δεκεμβρίου 1930 ὁ Ἀνδρέας Α. Καλοκαιρινός ἐξέπνευσεν εἰς ἡλικίαν 68 ἐτῶν ὑποκύψας εἰς ἀνάτον νόσημα¹⁹. Τὸ Συμβούλιον τῶν ἐν Ἡρακλείῳ Πρωτοδικῶν, συνελθὸν ἐκτάκτως, ἐδημοσίευσεν τὴν ἰδιόχειρον διαθήκην του, διὰ τῆς ὁποίας διέθεσε τὸ μέγιστον μέρος τῆς περιουσίας του διὰ τὴν ἴδρυσιν τῶν Φιλανθρωπικῶν Ἰδρυμάτων του. Ἡ διαθήκῃ ἐδημοσιεύθη αὐτόσσιος εἰς τὸ φύλλον τῆς 28 Ἰανουαρίου 1930 τῆς ἐν Ἡρακλείῳ ἐκδόμενης ἐφημερίδος «Ἐλευθέρα Σκέψις». Συμφώνως πρὸς τὸν ὄρον τῆς

¹⁹) Εἰς τὴν ληξιαρχικὴν πράξιν τοῦ θανάτου του ἀναγράφεται ὅτι ἀπέθανεν ἐξ ἔλκους τοῦ στομάχου καὶ οὐραιμίας.

διαθήκης του τὰ ὅσα αὐτοῦ καὶ τῆς συζύγου του ἑναπετέθησαν εἰς εἰδικὴν μαρμαρίνην ὀστεοθήκην.

Αὐτὴ ὑπῆρξεν ἡ οἰκογένεια τῶν Καλοκαιρινῶν τῆς Κρήτης. Ἐπὶ ἕνα ἀκριβῶς αἰῶνα, ἀπὸ τὸ 1830 - 1930, ἀνέπτυξε τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν δραστηριότητα εἰς ὄλους τοὺς τομεῖς, τὸν ἐμπορικόν, τὸν βιομηχανικόν, τὸν ἐφοπλιστικόν, τὸν τραπεζικόν, τὸν γεωργικόν. Συνεκέντρωσε, βοήθουσῶν καὶ τῶν ἐκάστοτε τοπικῶν καταστάσεων, μέγαν πλοῦτον, τὸν ὅποιον διεφύλαξεν ὡς θεματοφύλαξ καὶ ἀπέδωσε ὀλόκληρον εἰς τὴν Κοινωνίαν τοῦ Ἡρακλείου, τὴν ὁποίαν ἐπλούτισε καὶ θὰ ἐξακολουθῆ νὰ πλουτίζει μὲ ἰδρύματα κοινωνικῆς ὠφελείας καὶ πρόδου.

ΣΤΕΡΓ. Γ. ΣΠΑΝΑΚΗΣ